

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **577**

B. Luiten

Vele bedieningen, één Heer

MEDITATIEF **581**

J. Hagg

Gekozen om te kiezen...

WANDELEN MET GOD **582**

J.T. Oldenhuis

Gewoonten

ACHTERGRONDEN **584**

A.L.Th. de Bruijne

Kop op: op kop

ACHTERGRONDEN **588**

F. van der Pol

De Heidelbergse Catechismus
in gewoon nederlands:
meer verlies dan winst

SYNODE-IMPRESSIES **592**

R. ter Beek

De kop eraf

en verder...

Boekbespreking
Kleintje / Meegelezen
Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / *B. Luiten*

VELE BEDIENINGEN, ÉÉN HEER

Wat is méér: het brengen van een huisbezoek of het leiden van een jeugdvereniging?

Wat is belangrijker: een ziekenbezoek door een predikant, of dat iemand voor die zieke boodschappen doet?

Wat is waardevoller: een preek of een inleiding?

Allemaal vragen, die één antwoord kunnen krijgen: er is geen verschil in waarde. Er is wel verschil in bediening, maar niet in meer of minder waardevol.

De concurrentiesfeer bijv. te Corinthe wordt stevig aangepakt.¹ De gemeente is veelzijdig begaafd, maar hoeveel verschillende gaven er ook zijn, het is één Geest die daarmee de gemeente siert en bouwt. Die onderscheiden gaven leveren in de praktijk een bonte verscheidenheid aan dienstbetoon op, maar elke vorm van dienen presenteert dezelfde Heer. Dat is het einde van alle jaloezie en hoogmoed, van alle geldingsdrang en minderwaardigheidsgevoelens.

Diakonia

Voor de dienst van *alle* leden van het lichaam gebruikt de Schrift één woord, als een soort verzamelnaam: *diakonia*. Onder ons is dit een bekende klank.

Wat we echter niet moeten vergeten is, dat het in die tijd een opvallend woord was. Want men kende in de samenleving vele soorten 'dienst', van heel voornaam tot heel eenvoudig, met elk zijn eigen aanduiding. Een overheidsdienaar

of een tempeldienaar was een voor-
naam persoon, iemand om hoog te-
genop te kijken. **Hij** was een die-
naar, maar stond ver boven je. De
dienst van deze mensen werd aan-
geduid met woorden, die God heeft
vermeden toen Hij ging spreken
over de dienst in de gemeente.
'Diakonia' was de typering van een
nederige dienst, heel eenvoudig:
een tafeldiende w een veeknecht
werden zo aangeduid.
Daarmee is gezegd, dat alle bedie-
ningen in de gemeente dit gemeen-
schappelijk hebben, dat je de min-
ste moet kunnen zijn. Het is werke-
lijk dienen, niet vanuit de hoogte,
maar met ongeveinsde waardering
voor de ander. Paulus schrijft aan

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan 8 Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

de Efeziërs: 'Weest elkaar onderda-
nig, in de vreze van Christus'.²
Daar staat een woord, dat ziet op
de onderdanigheid van een slaaf.
Met dit verschil, dat in de gemeen-
te deze onderdanigheid van harte
en geheel bereidwillig zal zijn.
Maar w hoog waarderen wij el-
kaar, als gekochten met het bloed
van Christus.
Zodoende hebben oprechte christe-
nen dit gemeenschappelijk, dat zij
allen bezig zijn met de vraag: 'hoe
zet ik mijn gaven om in dienst, uit
liefde tot Jezus en zijn kerk?' En
het dienstbetoon van een ander zal
nooit iets zijn, waarom wij boos of
jaloers kunnen worden. Alle inzet
is welkom, van harte! Daarbij zal
het wel ordelijk moeten begaan,
maar dat mag in de praktijk geen
dekmantel zijn voor conservatisme
of een gebrek aan openheid.

Geen heerschappij

Wanneer alle werk, inzet en liefde-
betoon in de gemeente wordt sa-
mengevat in de ~~tem~~ diakonia, bete-
kent dat anderzijds, dat er geen
sprake mag zijn van enige heer-
schappij van de één over de ander.
Eén is onze Heer en Meester, en
verder zijn wij allen broeders en
zusters.³

De enige heerschappij in de ge-
meente wordt geïmplementeerd door het
Woord van God. Het is wezenlijk
voor de gereformeerde kerken, dat
het gezag van dit Woord wordt er-
kend, in alle facetten, en voor ieder-
een in gelijke mate. De meest een-
voudige ziel kan met een beroep op
de Schrift een ander vertroosten of
vermanen. Niemand is daar te laag
of te hoog voor.

Zelfs de oudsten, die geroepen zijn
leiding te geven, worden ver-
maand, dat zij geen heerschappij
mogen voeren. Een wonderlijk
woord! Immers, zo gaat dat in de
wereld niet. De overheid moet wel
heerschappij voeren, wil zij de m-
menleving besturen en het kwaad
beteugelen. Maar Jezus heeft uit-
drukkelijk gezegd, dat die wereldse

verhouding in de kerk niet gelden
zal. 'Gij weet, dat de regeerders
der volken heerschappij over hen
voeren en de rijksgroten oefenen
macht over hen. Zo is het onder u
niet. Maar wie onder u groot wil
worden, zal uw dienaar zijn en wie
onder u de eerste wil zijn, zal uw
slaaf zijn; gelijk de Zoon van de
mens niet gekomen is om Zich te
laten dienen, maar om te dienen en
zijn leven te geven als losprijs voor
velen' (Mat. 20 : 25-28).
Hoe moet de kerkeraad dan leiding
geven? Heel eenvoudig: door het
evangelie te verkondigen, de heer-
schappij van Gods Woord te erken-
nen en gestalte te geven, daarin
voor te gaan en zelf een voorbeeld
te zijn. Dat is dus niet een 'eigen'
heerschappij. Een overheid kan een
menigte aan wetten en regels ver-
zinnen, die zij goed vindt voor land
en volk, en wij zullen ze allemaal
moeten gehoorzamen tenzij ze ons
in conflict brengen met Gods gebo-
&n. Maar zo niet in de kerk! Wij
verwerpen alle menselijke beden-
sels en alle wetten die men zou wil-
len invoeren om God te dienen en
daardoor het geweten te binden en
te dwingen, op weke wijze dan
ook? Dat neemt niet weg, dat de re-
geerders van & kerk een goede or-
de met elkaar afspreken over tal
van praktische zaken, maar wat zij
daarin doen blijft dienst. Mede om
die reden worden de oudsten ver-
maand allereerst toe te zien op zich-
zelf, en dan vervolgens op de ge-
meente.⁶
Zagen we de vorige keer al, dat
de ambten gelijkwaardig zijn, nu
kunnen we daaraan toevoegen dat
de kerkeraad in zijn geheel niet
een trapje hoger staat dan de ge-
meente.

Integratie

Waarom is dit allemaal zo wan-
g-
rijk? Omdat in de praktijk zo ge-
makkelijk de kerkeraad op een ver-
keerde manier omhoog wordt gesto-
ken, terwijl dan automatisch het be-
lang van de inzet van de andere ge-

meenteleden devalueert. Enerzijds krijg je dan de houding, dat menig-een **alles** aan de **kerkeraad** overlaat. Anderzijds krijg je dan **ook** reacties in de trant van 'waarom zou die ouderling het beter **kunnen** dan ik?', alsof iemand dat ooit **beweerd** zou hebben.

Daarom is het nodig dat we de goede verhoudingen zien. De **ambten** **zijn** door Jezus zelf ingesteld. Hij wil dat de gemeente geestelijk geregeerd wordt. Het is zijn keus, dat door de dienst **van** mensen zijn Woord zal klinken en zal worden toegepast met woord en daad. Daarom zullen wij zuinig zijn op deze instelling, naar **vermogen** daar inhoud aan geven en dit dienstbetoon hoogachten.

Tegelijkertijd is **het** zo, dat de ambtsdragers in alles wat zij **doen** een **voorbeeld** voor de gemeente zijn. Zij **trekken** geen heerschappij naar zich toe, maar zij stimuleren alle **gemeenteleden** om evenzo te spreken en te handelen.

Dus, om **zo te zeggen**: de ouderlingen en diakenen zijn door God **geroepen** tot hun dienst, maar er is geen enkel onderdeel in hun dienst waarop zij het alleenrecht zouden hebben. In alles zijn zij een voorbeeld ter navolging.

Zodoende heeft een goede **inleiding** precies dezelfde waarde en hetzelfde gezag als een goede preek. In beiden klinkt namelijk het Woord van God. Zonder dat daarmee gezegd is, dat een inleiding hetzelfde is als een preek, want het is een verschillende **bediening**.

Ook is het zo, dat de prediking meestal een verdere uitstraling heeft dan **een** inleiding, **waardoor** de prediker een grotere verantwoordelijkheid draagt. Mede daarom is het gemakkelijk in te zien, dat er eisen van bekwaamheid gesteld mogen worden aan een voorganger. Maar dat alles **mag** niet vertroebe-len, dat **alle dienstbetoon**, binnen en buiten de kerkeraad, alleen **dán** tot zijn recht **komt** wanneer het geïntegreerd is in het geheel van de gemeente. Niemand staat er **een**

beetje buiten, boven of naast. En de vraag is niet, hoeveel je kunt, maar of je in liefde al je gaven en mogelijkheden inzet.

De gemeente handelt

Dat de **kerkeraad** alleen kan **functioneren** binnen het geheel van de gemeente blijkt bijv. heel duidelijk, wanneer de kerkelijke tucht wordt bediend. De **mededelingen** die dan van de kansel worden gedaan **zijn** bedoeld als een oproep tot **gezamenlijk** handelen. Bij de **eerste afkondiging** (zonder **naam**) gaan **we** samen bidden, bij de tweede kunnen we samen die persoon benaderen, bij de derde stellen **we** **gezamenlijk** als gemeente de uiterste termijn. Mocht dat **alles** niet helpen, dan sluit de gemeente in haar geheel de zondaar buiten.

Dat dit alles gebeurt onder leiding van de kerkeraad, neemt niet weg dat de **gerneente** het **dóet**.

Zo gaat het ook bij toelating tot de gemeente, bij het afleggen van openbare geloofsbelijdenis, bij de bevestiging **van** een huwelijk en zelfs bij het **schrijven** van een attestatie: steeds wordt aan de gemeente gevraagd wat **zij** ervan vindt, **zij** beslist.

Daarom is het niet alleen **slordig** maar ook dom, wanneer bijv. iemand zijn attestatie twee dagen voor zijn verhuizing aanvraagt. Alsof de scriba in **z'n** eentje even zo'n persoonlijke verklaring uitschrijft! Zelfs de kerkeraad doet dat nog niet alleen. De afkondiging van een aangevraagde attestatie dient **ertoe**, dat ieder zich kan melden die **mogelijk** hierover iets belangrijks heeft te zeggen. **Wanneer** je daarvoor de gemeente de tijd en **&** ruimte niet geeft, werk je in de hand dat er een verkeerd zicht ontstaat op het functioneren **van** de kerkeraad.

Wel is het in de praktijk **vaak** zo, dat de **kerkeraad** de mond van de gemeente is. Maar laat daarbij dan niet vergeten worden, dat het **lichaam** zich van die mond bedient.

Geen monopolie

Dat de bijzondere ambtelijke dienst geen **enkel** monopolie bezit ten opzichte **van** de gemeente, mag ons vooral blijken uit wat de Schrift zegt over de bediening der verzoening.

Het is een duidelijke zaak, dat die bediening aan de apostelen werd toevertrouwd, om de slagader van Christus' kerk **te zijn**.⁷ En waar is sindsdien die volmacht gebleven? Is die een exclusief privilege geworden voor de geestelijke stand, zoals bij Rome? Gelukkig niet.

Wanneer Christus zijn discipelen aanspreekt, opdrachten en volmachten aan hen **verstrekt**, dan ziet Hij in hen ook rallen, die op hun getuigenis in Hem zullen **gelooven**.⁸ Zo heeft Hij ook voor hen **gebeden**.⁹

Op die manier mogen wij zien, dat Hij de sleutels van het Koninkrijk der Hemelen niet alleen aan **Petrus** of aan de apostelen heeft toevertrouwd, maar **aan heel zijn kerk**.¹⁰

Overall waar zij gebouwd wordt op het getuigenis van apostelen en **profeten** is **zij** vooral herkenbaar aan de prediking van Jezus Christus, waardoor de zondaar toegang ontvangt tot **Gods** troon. Die eis mag dan ook **zeker** aan de preek worden gesteld, dat zij bediening **der verzoening** is.

Maar daarmee is deze bediening niet in de prediking opgesloten of **daartoe** beperkt!

Want wat publiek van de kansel wordt verkondigd, **mag** ook worden **gezegd onder vier** ogen. **Als** iemand zijn broeder vermaant en overtuigt van een **zonde**, zodat deze zich bekeert, heeft hij diegene 'gewonnen'.¹¹ **Dit** woord ziet ongetwijfeld op diens behoud, omdat **God** de schuld vergeeft van ieder die zijn zonden belijdt en nalaat. Die vergeving mag dan **ook toegezegd** worden, zonder dat een **kerkeraad** eraan te pas komt, en toch met dezelfde betekenis. 'Uw zonden zijn u vergeven' mag **klinken** in Gods Naam. En wel **zó** afdoende, dat niemand **meer** over de bewuste zonde spreken zal. Opvailend is

daarbij bovendien, dat Jezus deze volmacht onder vier ogen niet beperkt tot 'kleine' zonden. Ook wanneer er ernstige **ontsporingen** zijn geweest, blijft dit **gelden**.

Daarmee is **niet** gezegd, dat **je ernstige situaties** altijd samen kunt regelen. Wanneer je de gevolgen van een daad niet overziet, is het **een** 'must' dat je de hulp inroept van een deskundige. **Dat** is zeker ook het geval, wanneer het **een** delict betreft dat onder het strafrecht valt. Maar wel **blijft** ten allen tijde de bevoegdheid gelden, om aan elkaar de verzoening te bedienen. Of het altijd mogelijk is, is een andere vraag.

De praktijk

Heerschappij in de **kerk** is een **ramp**. Het is precies het tegenovergestelde **van** diakonia. Dienstbetoon brengt een **kerk** tot bloei, heerschappij **drukt** het gemeenteleven dood.

Om die catastrofe **te** bekijken **hoeven we** niet naar Rome toe. Laten **we** liever **de hand** in eigen boezem steken.

Hoe gemakkelijk wordt het **geestelijke** gesprek niet uitbesteed aan de ambtsdragers! Hoe snel **wordt** niet gedacht, **dat de kerkeraad het wel doen zal!**

Hoe zwaar kan anderzijds een ouderling nichten onder **zijn** ambt, mede door de gedachte dat **hij** voor iedereen moet zorgen. Heeft hij dan niet -wellicht te goeder **trouw**- veel te **veel** naar zich **toe** getrokken? Is leiding geven juist niet dat je iedereen inschakelt? **Zeker**, de voorgangers moeten waken over de zielen. Maar dat neemt niet weg, dat ieder gemeentelid een hoeder **van zijn** broeder dient te zijn, en daarop ook aanspreekbaar is.

Het komt voor dat zondige situaties onderling wel bekend zijn, in delen van de gemeente, maar dat niemand er iets van zegt om niet uit de toon te vallen. Wanneer dan een ouderling **op één adres iets** merkt en daarover Gods oordeel

laat weten, kan **hij** als antwoord **krijgen**: 'ja maar, er **zijn** er zoveel die dat doen!'. Op die manier wordt **de kerkeraad** toch weer **gezien** als een **soort** overheid, die als enige de middelen heeft om de orde te handhaven. Terwijl vergeten wordt, dat God zijn Woord op ieders Lippen heeft gelegd. En ga zo maar **door**.

Het **kwaad** kan dus van **twee** kanten komen. **Een kerkeraad** kan te veel macht en **invloed** naar zich **toetrekken**, maar ook **zonder** dat **hij** daarop uit is, kan de **gemeente** te veel **verantwoordelijkheid** naar hem toeschuiven. In alle gevallen is het gevolg te **voorspellen**: het **dienstbetoon** van velen verschrompelt, hetgeen gecompenseerd moet **worden** door een buitengewone inzet van enkelen. Laksheid **van de één** gaat **dan** gepaard met overspanning van de ander.

Een vraag

Deze situaties **kunnen** doorbroken worden met een **simpele** vraag. De vraag die Jezus stelt aan ons allemaal: 'Heb je Mij echt lief?'

Zo ja, bewijs dan de liefde tot Hem aan zijn broeder **en** aan **zijn** zuster. En doe dat dan **zo, dat die** ander zijn Heer **herkent** in de **zorg** en de **aandacht** die aan hem geschonken wordt. De kracht **van** de kerk **zou** moeten zijn, dat deze liefde woont in al haar **leden**.

't Is een simpele vraag. Maar meer vroeg Jezus niet aan Petrus, bij **diens** aanstelling tot apostel. 'Heb je Mij echt lief?', tot drie keer toe die ene vraag.

De vraag, die niet tot de apostel beperkt blijft.

¹ 1 Cor. 12 : 4-6.

² Ef. 5 : 21.

³ Mat. 23 : 8.

⁴ 1 Ptr. 5 : 3.

⁵ NGB art. 32.

⁶ Hand. 20 : 28.

⁷ 2 Cor. 5 : 20, 21.

⁸ Zo bijv. hei zendingsbevel: 'Gaaf dan heen, maakt al de volken tot mijn discipelen', en: 'Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld' (Mat. 28). Wat Christus hier zegt, ziet verder dan in hei leven van de apostelen gerealiseerd kon worden.

⁹ Joh. 17 : 20.

¹⁰ C. Trimp, *Zorgen voor de gemeente*, Kampen 1982, blz. 23. Zie ook zijn *Ministerium*, Groningen 1982, blz. 164 e.v.

¹¹ Mat. 18 : 15.

GEKOZEN OM TE KIEZEN...

J. Hagg

Meditatief

'Dus koos Lot voor zich de gehele streek van de Jordaan'

Genesis 13 : 11

En dan rijndaar de Eindgesprekken...

Het is deze week **weer** zover: de eindgesprekken met de **belijdenis**-catechisanten. Fijn dat het **zover** **komen** mocht, daar niet van, maar toch zie ik **er** **altijd** een beetje tegenop. En **waar** dat nu aan ligt? **Een** vreemde mengeling van terecht – en **vast** ook wel onterechte – vragen **komt** zomaar **boven**. Heb ik ze wel genoeg **meegegeven**? Zijn ze werkelijk weerbaar? Wat gaat er om in die hoofden en in die harten? Wat zijn hun ambities als christenen? Zouden er bij zijn die de **gemeentevergaderingen** voortaan gaan bezoeken? En wijkavonden? **Hoe** **betrokken** zouden ze zijn? Zullen het de kerkbouwers-van-straks zijn? Hoe zullen ze volgend-jaar-op-kamers-in-de-één-of-andere-studentenstad **denken** en **praten** over hun keus van **vandaag**? Weten ze eigenlijk wel **wat** ze doen als ze kiezen?

Op een mooie Pinksterdag...

Feest **zometeen**. Op een **mooie** Pinksterdag **staan** ze **daar** vooraan in de kerk. Schudden honderden handen. **Krijgen** misschien wel meer bezoek dan ooit. En een rijtje geestelijk voedsel uit die **winkel**-met-h-voor-het-Goede-Boek. **Feest** in de **gemeente**. Feest rondom dat ene woordje van maar twee letters. Het woordje van de goede keus: 'Ja!' En we denken aan die **eerste** mooie Pinksterdag: die 3000 van toen. En **we** realiseren **ons**:

vandaag zijn het er alleen al in Nederland in de Gereformeerde Kerken zo'n 1800, **die** **er** **frank** en vrij voor uitkomen in de **voetstappen** van hun Redder Christus te willen gaan – wat er **ook** gebeurt. Als dominee ben je natuurlijk Mij met de blijden. Wat dacht u! Je gaat taart-eten. Drie achter elkaar als **dat** zo **uitkomt**. Maar **toch** kan ineens de twijfel opduiken. **Misschien** heb ik teveel van die Rijtjes Goede Boeken gezien. Ben ik **er** te vaak **één** tegengekomen bij De **Slegte** – met de opdracht er nog in. En de Bijbeltekst...

Kiezen: razend moeilijk in deze oude wereld...

Het valt niet mee, **kiezen**. Daar weten we **allemaal** van. Toch heeft onze Schepper ons met opzet **zó** gemaakt. Als mensen met **een** eigen verantwoordelijkheid. Ah mensen die voortdurend keuzes moeten maken. 'Belijdenis-doen' mag van mij best een cruciaal **moment** genoemd worden. Maar **daarvoor** **waren** er toch **óók** al heel wat tweesprongen en kruispunten waarop je had te **kiezen**. En **daarna** zijn het er bepaald niet minder, Eens **was** Eva de **eerste** die zich door haar ogen liet verleiden regelrecht tegen Gods **wil** in te **kiezen**. En sindsdien zit dat in ons allemaal. Ik **moet** **denken** aan Lot. Een **gelovige** durfal. Je moet de keus **maar** durven **maken**: mee met oom Abram, die in de ogen van de mensen het onzekere voor het **zekere** nam. Maar even later is Lot de roekeloze waaghals, die als rechtvaardige in een dode zee van goddeloosheid gaat wonen. Opnieuw zijn het die ogen. Die ogen die hem verleiden tot die keus. 'Lot sloeg zijn **ogen** op en

zag...' Hij zag Het Paradijs! 'Dus koos Lot **voor** zich de hele **streek** van de Jordaan.' Dat afschuwelijke **woordje** dus... Bijna zou ik **zeggen**: dat noodlottige woordje dus. Wat **een** ellende **haalt** de **mens** zich er zich mee op de hals. (2 Ptr. 2 : 7-8) Als God hem toch niet op het laatste nippertje uit het vuur had laten slepen! Lot gaat niet verloren aan zijn eigen verkeerde **keuzes**, **want** God had ver **daarvoor** al **voor** hem gekozen! (Ef. 1 : 4)

Vertrouwen!

Aan dat laatste wil ik me **vasthouden**. Dat geeft me nieuwe moed, nieuw vertrouwen: Gods almacht. Pas vroeg mijn **zoontje** van vier heel verbaasd aan een even oud jongetje uit de straat 'Waarom ga jij dan niet naar de kerk?' En wat **zeft** het jongetje: 'Daar hebben wij niet voor gekozen'. Je gelooft je oren **toch** niet. Zo eigenwijs **van** dat joch. En tegelijk zo **triest**, die keuze van de ouders. Maar wie zegt **dat** het niet ooit 'Pinksteren' wordt **voor** hem? God is altijd groter dan wij denken. Hij kiest wie Hij wil. Daar **kunnen** gereformeerde jongeren bij zijn die na hun 'ja-woord' een 'nee-leven' gingen leiden. Daar kunnen opa's bij zijn die als jongetje van vier hun ongeloof beleden 'daar hebben wij niet voor gekozen'. Intussen **blijft** **voor** ieder die **ervan** hoort, voor u, **voor** jou, **voor** mij **dít** de levenslange uitdaging: Hij **koos** ons opdat wij voor Hem zouden **kiezen**. (1 Ptr. 2 : 9-10)

Wandelen met God

Macht

Ons hele leven is er vol van. Bij je geboorte krijg je er al heel wat mee. Onbewust, **Afhankelijk van de plaats** waar, **de kring** waarin en **de ouders** waaruit je geboren wordt. Overal **heersen** gewoonten, **Elke kring kent** ze, **elke cultuur heeft** ze, **en daarbij komen dan nog de gewoonten die ieder individu zichzelf aanwent**. Soms ben je je er nauwelijks van bewust. Er is maar heel weinig waarvan je met een beetje nadenken niet zegt dat het met gewoonten te maken heeft. Het is als een tuin vol bloemen, met daartussen soms onkruid. Wieden doet vaak zeer. Hoe ouder de gewoonte, hoe dieper de wortels en hoe taaiër haar bestaan.

Veranderingen gaan dan ook maar heel geleidelijk. En dan nog kunnen ze een schok betekenen. Soms steekt een oude gewoonte ineens de kop weer op. Gewoonten zijn hardnekkiger dan we onszelf wel bewust zijn. Ze zijn er ook vaak meer dan we zelf opmerken.

We spreken van de macht der gewoonte: een soort automatische piloot waarop we bewegen, die een koers bepaalt en een gedrag regelt. Stel je voor dat je geen gewoonten had. Dat alles bij inval en emotie zou worden gedaan. Dat zou leiden tot chaotische toestanden, waarbij grilligheid de schering en onbeheerste emotionaliteit de inslag zou vormen. Doodvermoeiend zou dat worden. Een plaag voor de omgeving. Men zou zeggen: je weet ook nooit wat je aan hem hebt, je kunt er geen staat op maken, hij doet maar wat, hij leeft bij invallen. Nee, gewoonten hebben een vormende kracht. En de macht der gewoonte kan heel positief werken. Niet alleen voor de regeling van een individu bestaan. Ook en juist als het gaat om codes voor een gemeenschap. Elke gemeenschap heeft die. Een gezin, een vereniging, een vriendenkring, een kerk. Je zou niet zonder kunnen ook. Gewoonten hebben te maken met traditie. De traditie bestaat immers uit een samenstel van gewoonten die doorgegeven worden. Ze regelen, zonder dat je je dat direct bewust bent, een heel groot deel van het leven van een gemeenschap. En dat is goed. Zonder de traditie, zouden we wel eens overgeleverd kunnen worden aan de dictatuur van de laatste inval op het meest onverwachte moment, van zomaar iemand die net even meer dan een ander te vertellen heeft. Dat is de ramp van de regelrechte onrust.

Religieuze gewoonten

Op het vlak van de godsdienst en de kerkelijke samenleving werkt de

Voorbeelden

Ga nu eens na: hoe begroet je je vrouw, je man? Hoe zit je aan tafel? Wat doe je het eerst als je thuis komt? Waar fiets je langs naar je werk? Dat zijn zomaar een handvol dagelijkse dingen op het persoonlijke vlak. We zouden eens moeten vragen wat de mensen om ons heen denken van onze gewoonten. Tien tegen een dat ze dingen hebben opgemerkt waarvan we ons nauwelijks bewust zijn. Ieder weet zich van zijn vader, zijn moeder, dingen

te herinneren die de sfeer om hen heen bepaalden: 'ze deden het altijd zo', of 'm'n vader zei dat altijd...'. En vaak ben je er meer door beïnvloed dan je zelf weet. Soms zeg je dingen waarvan je niet eens weet dat je ze meegekregen hebt van het 'jargon' van thuis. Pas als er eens iemand vraagt waar je een bepaalde uitdrukking vandaan hebt, word je er op gespitst dat je al je hele leven iets meedraagt waarvan je niet eens gemerkt hebt dat je het op een gegeven moment hebt overgenomen van anderen.

wet der gewoonten **ook**. Zowel in het leven van elk individu als in de samenleving van de gemeenschap. En ook al **weer** net **zo** als op andere terreinen van het leven: soms heel duidelijk uitgesprokenen soms zonder dat de betrokkenen zich dat bewust zijn of zich bewust maken. Hoe vaak **leest** u zelf in uw Bijbel bijvoorbeeld? Wat is uw gewoonte daarin? Wanneer doet u dat? Hoe doet u dat met het gezin aan tafel? Hoe zet u **uw** gebeden op? Hoeveel dezelfde woorden komen daar steeds weer in voor? **Waar komen die** vandaan? Boe vul je de zondag in? En ik bedoel nu niet voor de zoveelste keer een discussie **op** te zetten over wat mag of niet mag etc. Nee, **gewoon**: hoe gaat het op **zondag** 's morgens aan tafel? Hoe gaat het **uit** de kerk? **Hoe** doe je dat allemaal en waar komt het eigenlijk vandaan dat je het zo doet? Vaak is het overgenomen **van** vroeger, van thuis, dus: **van** de gewoonte, **zonder** dat daar veel **op** is veranderd. En dat zijn dan nog de gewoonten in de kleine kring. **Trekken** we de cirkel nog eens wat wijder, dan komen **we** al gauw uit bij **een** hele reeks gewoonten die onze **kerkelijke** samenleving bepalen. **Dingen** **waar** geen uitspraken over zijn gedaan door kerkelijke vergaderingen, zaken **waarover** je niets in Acta kunt vinden, gewoonten die gegroeid zijn, terwijl je heel vaak niet eens meer gemakkelijk kunt nagaan **waar** ze vandaag gekomen zijn. Ja, als er soms wat **veranderingen** in dat geijkte patroon worden geïmplementeerd, of dingen worden voorgesteld die niet 'gewoon' in de zin van 'gewend' zijn, ja, dan komen er vragen en dus onderzoeken en enquêtes en discussies. Bijvoorbeeld: het zwarte pak **van** de **kerkeraadsleden**, of, nog zwaarder, van de predikant, het binnenlopen van de **kerkeraad**, het **toespreken** van **doopouders**, het **aandacht** vragen **voor** van alles en nog wat in het leven van de gemeente binnen de liturgie. **Gewoonten** zijn moeilijker te veranderen dan besluiten.

Rust roest

Gewoonten betekenen rust. En **soms** roest. Men weet niet **meer** anders. Anders is onrust. Dat is bedreigend. Je moet je afvragen waarom iets altijd **was**. En waarom het niet toch ook anders **kan**, zonder dat het dadelijk verkeerd is. Ergens anders is het **toch** ook **anders**. Omdat daar andere gewoonten zijn gaan heersen. We hebben er allen mee **te maken**. Er is geen **bescherming** meer, geen isolement, geen apartheid. Draadloos **komen** de **berichten** binnen. De vreemde gewoonten **spoelen** over ons heen. **Dat** roept vragen **op**, dat zet aan het denken. Denken kost energie. Niet denken is veel gemakkelijker. Gewoonten veranderen. Zelfs als het gaat om **de** wandel met God. We gaan die **uitdrukking** nu niet **opnieuw** definiëren. We **zijn** er **immers** allemaal mee vertrouwd, **ook** al valt het nog niet zo mee om precies te zeggen **wat daar allemaal** bij **hoort**. Weer zo'n voorbeeld dus: **alleen** al dat woord behoort tot onze **gewoonten**. Maar goed, **de** wandel met God heeft altijd te **maken** met onze **persoonlijke** omgang met God. **Daarin** spelen veel **gewoonten** een rol. Tegelijk dringen zich van alle kanten **veranderingen** aan ons **op**. We **merken het allemaal**. Wat doen **we**? Hoe doen we het? Waarom? Sinds wanneer? Contacten met anderen **komen** er steeds **meer**. Officieel. **Ook** draadloos, **dwars** door ramen en deuren, via een paar drukknoppen op een **mechaniek** **waarmee** je 'ver weg' kunt 'zien'. Het zet aan het denken. **Sommigen** worden al moe. Denken is **ook** een vermoeiende bezigheid, waar niet ieder altijd **zin** aan heeft. Anderen roepen om rust. Op één **punt** wordt dat **heel duidelijk**: **daar** waar de persoonlijke wandel met God van ons **allen** een kristallisatiepunt vindt, namelijk in dat wat we **samen** op de zondag doen in **onze** gezamenlijke omgang met **God**. Wat heersen **daar** een gewoonten. Wat is dat **ook** goed. Wat geeft dat een rust. En toch: stelt je eens voor

dat je elke keer niet precies **zou** weten wat er komen zou. Zou je dan ook met **meer** verwachting beginnen? Meer gaan nadenken? Meer gaan meeleven? Meer gaan bidden? Meer bewust omgaan met God?

Leven of dood

Wat is de functie van gewoonten **eigenlijk**: geven ze **echt** altijd alleen **maar** rust en moet dat het doel zijn? Of werken ze soms ook **verlammend**? **Regelen** ze echt het goede leven, of snoeren ze het goede leven af? Zullen **we** niet **altijd** over onze gewoonten moeten blijven nadenken? Dat zou gewoon moeten zijn, denk ik.

KOP OP: OP KOP

A.L.Th. de Bruijne

Achtergronden

In mijn vorige artikel over de Wereldraad van Kerken vertelde ik waarover de deelnemende kerken zoal samen spraken en tot overeenstemming kwamen. Ik ga daarmee nog even door, signaleer in welke richting de Wereldraad zich momenteel beweegt en trek een les voor de huidige situatie onder ons.

Ambt

In het vorige artikel eindigde ik met het zogenaamde 'Lima-rapport' over doop, avondmaal en ambt. Rond het avondmaal koos men eigenlijk voor de protestantse visie en tegen Rome. Maar rond het ambt, waarover ik de vorige keer nog niet schreef, ligt het omgekeerd. Lima schuift op richting Rome.

Rome, de Oosterse en de Anglicaanse kerken zijn hiërarchisch ingericht, terwijl gereformeerden en congregationalisten het ambt dichtbij de gemeente houden. 'Lima' benadert nu het ambt vanuit Gods evangelie dat via de kerk de wereld zoekt. Heel de gemeente krijgt daartoe gaven, waarvan enkele publiek worden erkend als ambten. Deze ambten functioneren in samenwerking met de gemeente maar ontleen hun gezag aan God zelf. Net als bij de doop geeft de Bijbel geen volledig beeld. Dus hebben meerdere tradities hun recht. Lima kiest de ingang daarom niet bij de functies zelf, maar bij de taken die in de kerk in ieder geval nodig zijn: de bewaaring en verkondiging van het evangelie, de voeding

van het geloof en de dienst aan elkaar, en het bewaren van de eenheid. Om praktische de n verbindt Lima dat aan een drievoudige ambtsstructuur. De 'bisschop' moet het evangelie prediken en de eenheid van de hele kerk bewaren. De 'presbyter' preekt, bedient sacramenten en geeft pastorale zorg in een plaatselijke kerk. De 'diaken' zorgt voor de dienst van Liefde tot elkaar en de wereld.

Het opschuiven richting Rome merk je in de bovenplaatselijke positie voor de bisschop. Bovendien erkent Lima dat de opvolging van bisschoppen de kerk vroeger in lijn hield met de apostelen. Helemaal opvallend is een latere ontwikkeling. Op een vergadering in 1993 te Santiago de Compostella (Spanje) stonden protestanten open voor een 'paus'. Ze constateerden een behoefte aan een centraal episcopaat voor de kerk. Verschil met Rome bleef er over de vraag of alleen de bisschop van Rome daarvoor in aanmerking komt.

Ook over vrouwelijke ambtsdragers bleven de meningen verdeeld. Vooral de Oosters-orthodoxe kerk wijst dit af. Overigens merk je uit de verslagen dat men tijdens de as-

semblees van de Wereldraad nauwkeurig oplet of er wel evenveel vrouwen als mannen betrokken zijn.

Vragen rond het ambt beroeren ons tegenwoordig ook. Is 'ambt' een begrip dat recht doet aan de Bijbel? Geeft de Bijbel een ambtsstructuur voor alle tijden? Hoe grens je de ambten tegenover elkaar af? Hoe is de verhouding tot andere gaven in de gemeente? Weke taken kunnen vrouwen in de kerk uitvoeren?

Inculturatie

Vorige keer bleek dat de Wereldraad de geloofsbelijdenis van M-cea koos als gemeenschappelijke confessie. Dat lukte doordat de kerken samen teruggingen in de geschiedenis. Die benadering ging ten koste van de contextuele werkwijze uit de jaren '70. Daarbij bepalen je huidige omstandigheden je geloof.

Maar die contextuele visie keerde later in andere vorm terug. Niet zo zeer je situatie maar je cultuur stempelt je geloof. Elke cultuur geeft het evangelie vorm in eigen beelden en woorden. Tegelijk hervormt het evangelie m'n cultuur waar dat nodig is. Dat proces heet inculturatie. In dat woord hoor je een herinnering aan incarnatie. Zoals Christus mens werd, zo moet Christus evangelie cultuur worden. Velen zien dat proces al in de Bijbel beginnen. Gods woord incultureert in de Hebreeuwse en hellenistische culturen. Vervolgens dringt het evangelie in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis binnen in de Grieks-Romeinse cultuur. Het doorbreekt wat typisch 'Grieks' is en haaks staat op het evangelie. Maar het laat zich tegelijk verwoor-

den **via** vraagstellingen, beelden en begrippen van de **Grieks-Romeinse** wereld. Een **voorbeeld** van **deze** **inculturatie** biedt de leer over **God**, **zijn drie-eenheid** en zijn eigenschappen.

Tegenwoordig meent **men** dat wat **destijds** gebeurde in Europa, **vandaag ook** moet plaatsvinden in Afrikaanse, Aziatische en **Amerikaanse** culturen: het evangelie moet **erin** **incultureren**.

Canberra 1991

Deze **nieuwe vorm** van **contextualiteit** **relatieveert** ineens **heel** de **Westerse christelijke traditie**. Ook op de gezamenlijke belijdenis die **gevonden was**, valt **gedempter** licht. 'Nicaea' hoort binnen de westerse cultuur en behelst dus alleen de westerse bijdrage tot het belijden. Andere culturen **moeten** die aanvullen. Een recente **boektitel** luidt veelzeggend: Moet God Grieks blijven? Paradoxaal is wel dat dit nieuwe inzicht verwoord **wordt** in typisch westerse denkvormen. De westerse hermeneutiek **hanteert** het begrip '**metafoor**'. Zo zegt men, dat elke cultuur haar eigen metaforen, **bedden**, moet **kieszen**. **Binnen** de westerse wetenschapsfilosofie ontstond het begrip 'paradigma'. Dat is een geheel van **overtuigingen** waarbinnen een **wetenschap een tijdlang** opereert, tot een nieuw paradigma aflossing **brengt**. Zo zegt **men** dat het inzicht in de noodzaak van **inculturatie** een 'paradigma-wisseling' betekent.

Tijdens de laatste assemblee van de Wereldraad in 1991 in **Canberra**, bleek hoe verstrekkend deze **ontwikkeling** zal zijn. De Koreaanse theoloog Chung Hyung Kyung **vergeleek & Heilige Geest** met een aziatische godin, en verbond het christendom met **voorouderverering**. Dit **staaltje Aziatische inculturatie** **shockeerde deelnemers** uit het **westen**, **maar** anderen waren er blij mee. Je merkt eraan **dat** **inculturatie** zomaar syncretisme wordt: het christelijk geloof mengt met heidense godsdiensten. Waarschijn-

lijk zal **deze** ontwikkeling in de komende periode doorgaan. Lees je de verslagen van sommige **onderdelen** van 'Canberra' dan **voel** je je als gereformeerde een **vreemdeling**. In de benadering **proef** je **weinig** van de unieke betekenis van Christus en van de **betekenis** van de Schrift als **noodzakelijke** weg om God **te kennen**. Ik **aarzel** niet een **woord** van Luther toe te passen op **allerlei** sectoren en kringen binnen de Wereldraad: u hebt een 'andere geest' dan **wij**. En toch zijn er zelfs hier **raakvlakken**. Ook ons raakt de kwestie van **inculturatie**. Welke elementen of uitwerkingen van het evangelie zijn **onopgeefbaar** en welke **kunnen** per cultuur een andere **vorm** **hijgen**? **Onze zending** stuit daarop. Ook ons **samenleven** in Nederland met mensen uit **andere** culturen stelt **voor** die vraag. En bij allerlei thema's speelt het op de achtergrond: bijvoorbeeld als je vraagt of de **gereformeerde** belijdenissen de **gereformeerde** manier van **kerk**-zijn wereldwijd bruikbaar **zijn**. En verder in **discussies** over **homofilie**, de plaats van de vrouw, de **kijk** op de overheid en de **omgang** met **gezondheid** en **ziekte**.

Schepping en spiritualiteit

Behalve inculturatie telt de huidige oecumenische agenda nog enkele **onderwerpen**. ~~Het~~ **thema** van de assemblee in Canberra **was** een **gebed**: Kom, **Heilige Geest**, vernieuw de hele schepping! In dat thema herken je wat momenteel in de **belangstelling** staat: de schepping, de **Heilige Geest** en de spiritualiteit. **Voor** de schepping geldt dat al **sinds** de assemblee van **Vancouver** in 1983. Toen **startte** het conciliair proces waarin **men streefde** naar vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping. Ook de **milieu**-problematiek gaf een **aanzet**. In de jaren '80 ontstonden **vormen** van '**ecologische theologie**'. God is, **zegt** mm, niet alleen **als** **schepper** boven **zijn** schepping verheven, maar ook als bezielende Geest in

de schepping aanwezig. En de mens is niet alleen beheerder van **de schepping**, **maar ook** zelf een stukje van het **scheppingstotaal**. In de theologie **moet** de aandacht **zwenken**: van de mens en zijn **heil** naar de schepping. Zo kwam ook het werk van de **Heilige Geest** in beeld, alleen zonder de subjectieve versmalling die daar **bij vaak optreedt**. Dat werd ook bevorderd door de invloed van de oosters-orthodoxe **godsleer** binnen de Wereldraad, en door de uitdaging van **pinksterkerken** en charismatische bewegingen. **Voor**al uit de Derde Wereld doen **deze** al meer met de Wereldraad **mee**. In **het** kielzog daarvan vaart de **belangstelling** voor spiritualiteit, **geloofsbeleving** binnen. Na de **na-druk** op medemenselijkheid van de **jaren '70**, komt er **weer** aandacht voor de relatie tot God. Na het handelen mag het weer gaan over het beleven. Ook deze thema's raken ons even goed. **Aandacht** voor de Heilige Geest en **geloofsbeleving** zijn in. En '**liturgen**' vragen met enkele anderen aandacht voor de schepping. **Sommigen** signaleren een versmalling van het evangelie als alle **aandacht** uitgaat naar het heil van **& mens**, en zijn relatie tot God.

Kind van de tijd

Al in mijn vorige artikel signaleerde ik **parallellen** tussen wat de **Wereldraad** en wat ons beroert. In het algemeen kwamen die **thema's binnen de Wereldraad** eerder aan de orde **dan** onder **ons**. Maar de onderwerpen die nu de aandacht vangen, schepping, spiritualiteit, **inculturatie** en de **Geest**, zijn **ander** ons **gelijktijdig** actueel. **Gereformeerden** ondergaan **vandaag** de invloed van de tijd **kenmerkend** rechtstreekser en eerder d m vroeger. Deze **thema's** hangen namelijk samen met de **huidige crisis** **binnen** de westerse **cultuur**, waarin wij **vol** op delen. De **roep** om spiritualiteit is een **reactie** op de verstandelijke **trek** die

in de moderne westerse cultuur de **boventoon** voerde. Dat gebeurde **zowel** in vrijzinnige als in orthodoxe vorm. De **nadruk** op de schepping is een reactie **op** de westerse tendens om de 'geest' het belangrijkste deel van de mens te noemen en de mens en zijn subjectiviteit te beschouwen als de maat van alle **dingen**, **centrum** van de werkelijkheid. Ook hierbij **bestaat** naast een modernistische **een** orthodoxe, **en** ook een **evangelische** variant. In **onze** tijd kwam die centrale plaats **voor** de mens, met zijn verstand en zijn subjectiviteit in een crisis. Dat **merk** je in stromingen als het **postmodernisme** en **allerlei** New Age **gedachtengoed**. Aandacht voor de Geest, die **&** schepping doet leven en **voor** spiritualiteit is de christelijke tegenhanger van hetzelfde **tijdverschijnsel**.

Brede blik: scherper zien

Daarmee wordt duidelijk waarom kennisname van ontwikkelingen om ons **heen**, bijvoorbeeld binnen de Wereldraad, belangrijk is. Met die brede **blik** zie je scherper wat er bij jezelf aan de hand is.

Zo roert zich vandaag onder ons een soort **vernieuwingsbeweging**. Deze propageert **een** doorleefd **persoonlijk** geloof. Het verstand moet een stap terug **doen** om het gevoel meer ruimte **te geven**. De theorie behoeft aanvulling van **de praktijk**. Versterkte kerkelijke en liturgische structuren en vormen moeten wijken **voor** spontaniteit, creativiteit en leven.

Het pleiten **voor** deze vernieuwingen neemt vaak de vorm aan van een correctie op ons verleden. De **kritiek klinkt soms** zelfs **op** een beschuldigende en gefrustreerde **toon**. Anderen reageren dan op hun beurt met **een** verdediging van dat verleden tegen zoveel onbillijkheid. En de tragedie van dit alles is dat **een** strijd over het gelijk en **over** het verleden de energie rooft die **we** nodig hadden om in te spelen op **wat** vandaag aan de orde is. Want een bredere blik leert dat je

deze nieuwe accenten niet moet beschouwen als een **reactie** op typisch vrijgemaakte eenzijdigheden. Ze sluiten naadloos aan bij een tijdverschijnsel waarmee alle kerken **te maken** hebben en dat **kenmerkend** is voor heel onze **cultuursituatie**.

Het is **niet** vreemd dat gereformeerden op **hun manier** de invloed ondergingen van de rationele **cultuursituatie** **van** eerder. Het is **ook** niet vreemd dat **ze vandaag op hun manier** zoeken naar **nieuwe bronnen**, geloofsbeleving en **vernieuwing**. Het is wel vreemd om die **trend profetisch op te blazen**, of even profetisch af te wijzen. Laten we nuchter beseffen dat je altijd in je eigen tijd christen bent. Zelfs als je dacht dat je dat **kon** ontlopen, blijkt dat op den duur niet vol te houden.

De synodalen achterna

Wel moeten we alert zijn op twee lijnen die vandaag door **elkaar** heen lopen. Er is de **directe** invloed van de huidige cultuursituatie: in de vragen **rond** de Geest, spiritualiteit, **inculturatie** en schepping. Maar tegelijk vindt er **een** inhaalslag plaats op punten die **om** ons heen al eerder speelden: **rond** de Schrift, de **liturgie**, het ambt, de positie van **& vrouw**, de **praktijk** naast de theorie, de menselijke **subjectiviteit**, **contextualiteit** etc.

Als je die **twee** lijnen niet uit elkaar houdt, **loop** je gevaar over te doen wat anderen al eerder deden, terwijl die anderen inmiddels al weer verder gaan. Dan blijf je achter de muziek aanhollen.

Zo is de bevrijdingstheologie **rond** om ons op haar **retour**, **terwijl** wij bij **allerlei** thema's gaan **benadrukken** dat naast de theorie de praktijk aandacht verdient. En de **menselijke** subjectiviteit is **om** ons **heen** alweer 'uit', terwijl wij er **een** hot item van **beginnen** te maken. Dan denken we bij de tijd te zijn (de **zinspel**ing op het blad met die naam is opzettelijk!), maar we lopen in werkelijkheid alleen iets minder ver **achter**.

Terecht zijn **sommigen** dan bezorgd dat we 'de synodalen achterna' gaan. Onbewust inhalen maakt dat je zomaar de gemakkelijkste weg kiest: dat is de route die anderen al eerder aflegden. Dat **voor**kom je **niet** door te blijven zitten waar we zitten. Je moet juist **achteraf** toegeven **dat** de punten **waarop** de 'synodalen' voorop gingen op zichzelf **ook** onze aandacht waard waren. Maar ze moeten **aan de orde** komen binnen een eigentijds gereformeerde overtuiging rond die thema's die vandaag aan de orde zijn.

Het zou funest zijn als we ons **blindstaren** op vernieuwing van liturgie of menselijke geloofsbeleving. Want inmiddels zijn andere **zaken** aan de orde, **bijvoorbeeld**: welke samenhang is er **tussen God**, mens en schepping? Door vandaag de verkeerde **vragen** centraal te zetten, duw je komende generaties op nieuw **naar** de inhaalstrook. Zaken als liturgie, **praktijkgerichtheid** en geloofsbeleving moeten volgens **mij** worden meegenomen als kleinere **onderdelen** binnen een bredere bezinning op wat vandaag aan de orde is.

Dan is er onder Gods zegen de kans dat **we** op een **betere** manier met dezelfde **vragen** omgaan als onze omgeving, en dus ook **anders** uitkomen.

Met Christus voorop

In de kerkgeschiedenis waren de beste tijden niet die waarin de **kerk** zich frontaal **tegen** de tijdgeesten de omringende cultuur opstelde. **Maar** evenmin die waarin **zij** in een inhaalslag hijgend achter de feiten aanliep die eerder waren blijven Ligen. De sterkste impulsen gaan uit van die perioden waarin de **kerk** vanuit de **Schrift** mee **voorop** liep in de frontlinie van de oprukkende geschiedenis.

Dat is het **geheim** van de Reformatoren, die **mee** aan de wieg van de Moderne tijd **stonden**, **maar** anders dan humanisten en rationalisten. Ze blijven ons **vandaag** inspireren. Het

is ook kenmerkend voor de **Reformatische** beweging van de jaren '30 rond K. Schilder. Tegenover en **parallel** aan Barth zetten gereformeerden toen vanuit de Schrift accenten die pas later en anders in **modern-theologische** stromingen opkwamen: rond de mens, de schepping, en de geschiedenis.

Toen liep de **kerk voor**.

Wie zijn kracht zoekt in inhalen, blijft achterlopen.

Daarom moeten we proberen niet alleen te vragen naar zaken die een **inhaalmanoeuvre** vergen. **Zelfs** niet **alleen** naar wat vandaag 'in de lucht zit'. Laten we daar voorbij vragen: wat zal de **toekomstige trend** zijn?

Dus niet alleen: hoe speel je in op het **modernisme**, zelfs niet alleen op het **postmodernisme**, maar ook: hoe zou de post-postmoderne **levenssituatie** zijn?

En **niet** alleen: hoe vind je subjectieve geloofsbeleving, zelfs niet alleen: wat is **gereformeerde** spiritualiteit, maar ook: wat komt er na de spiritualiteit?

Niet alleen: hoe ga je om met **post-christelijke** secularisatie, maar ook: hoe leef je met neo-heidense **godsdiensigheid**?

En niet alleen: **is onze** kritiek op ons voorgelicht nodig en terecht, maar ook: **waar** zullen we heen gaan als **we** al onze frustraties eindelijk van **ons** afgeschreven hebben?

Niet alleen: hebben **we** een opwekking nodig, maar ook: **waar willen we** ons **dan** 'opgewekt' voor inzetten?

Jezus Christus nam **toch** plaats in Gods troon? Dus **kunnen** de hoofden omhoog: **kop** op! Weg met **dat** miezerige afgeven op en verdedigen van het verleden. Ook weg met dat vol **minderwaardigheidsgevoelens** achter de tijdgeest aan rennen! Een Heer in de troon vormt de kopgroep in **het** peloton van de geschiedenis. Wie met Hem niet voor loopt, loopt achter.

DE SUPERIORITEIT VAN HET NIEUWE VERBOND

Het nieuwste boek van ds. M.R.

v.d. Berg, emeritus-predikant van de Nederlandse Gereformeerde Kerken en vooral bekend vanwege de vele **bijbelstudies** van zijn hand, behandelt de brief aan de Hebreëen.

Voor dit **boek** is een bijzonder originele opzet gekozen, namelijk in drie delen. Het eerste deel biedt een **overzicht** van de **gedachten-gang**, zodat de brief als **geheel** helder in beeld komt. Het tweede deel bestaat uit verklarende aantekeningen die **gericht** zijn op **verduidelijking** van de bijbeltekst. Het derde deel is een **meditatieve bezinning** waarin **tevens** de vraag aan **de orde** komt welke betekenis de brief **aan de Hebreëen** voor ons **heeft**.

Op deze manier wordt studiemateriaal aangereikt op verschillende **niveau's**, die **elkaar natuurlijk** gedeeltelijk zullen overlappen. **Door** middel van een **tekstregister** is al dit materiaal toegankelijk gemaakt. Een **fraai** geheel!

Helaas aarzelt ds. V.d. Berg niet **om** op sommige **punten** afstand te **nemen** van **& bijbelschrijver**. Hij bekritiseert het **Schriftbewijs** uit hoofdstuk 1-2 en gebruikt daarbij **forse uitdrukkingen**: het heeft een dubieus **karakter**, komt over als manipuleren van de oorspronkelijke **tekst**, het rammelt naar **onze** maatstaven. Ten **aanzien** van de **relatie met Melchizedek** in hoofdstuk 7-8 spreekt hij zelfs van een achterhaal-

P.H.R. van Houwelingen

B boekbespreking

de argumentatie. En bij hoofdstuk 9 herhaalt hij zijn opvatting dat het een vergissing is om het reukofferaltaar te plaatsen in het heilige der heiligen.

Verder formuleert ds. V.d. Berg **vaak** vanuit een scherpe tegenstelling tussen het oude en het nieuwe verbond. **Volgens** hem vertoonde het oude verbond zoveel gebreken, dat het door **God** vervangen **moest** worden. Maar lag dat aan de gebrekkigheid van dat **verbond zelf** of aan de falende bondgenoot Israël? Hier missen **wij** de genuanceerde benadering die dr. J. de Vuyst verdedigde in zijn proefschrift: over dit onderwerp (Kampen 1964): 'het nieuwe verbond functioneert krachtiger dan het oude, **zodat** het **door** de Here vanouds **beoogde** doel **thans** wordt bereikt'. Zou het niet beter geweest zijn om **meer** in de **lijn** van de **ondertitel** te blijven? Het **nieuwe** verbond is immers superieur aan het oude, omdat Christus de superieure hogepriester is!

Conclusie: deze **bijbelstudie** is origineel van opzet en biedt veel materiaal, maar **& auteur** distantieert zich zowel op onderdelen als op de hoofdlijn teveel van de **schrijver wiens** tekst hij wil verklaren.

N.a.v.: M.R. v.d. Berg, *De brief aan de Hebreëen: over de superioriteit van het oude verbond*. Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen 1995; 188 pagina's; prijs: £ 19,90.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
Nugteren

Singelpassage 11
9401 J8 Assen
Tel. 0592-316190
b.g.g. en 's avonds: 310910.

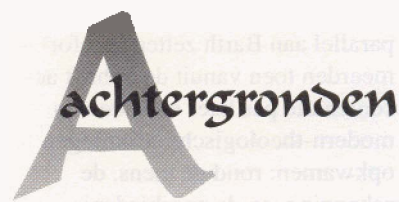
boekhandel
voor o.a.:

- catechisatie-uitgaven
- schetsenmateriaal
- (huwelijks)bijbels
- belijdenisgeschenken
- met getallenkortingen
- en gratis inlegvellen

DE HEIDELBERGSE CATECHISMUS IN GEWOON NEDERLANDS: MEER VERLIES DAN WINST

F. van der Pol

L. Wierenga vertaalde de vragen en antwoorden van de Heidelbergse Catechismus naar hedendaags Nederlands. Hij wilde de 16e-eeuwse tekst van dit belijdenisgeschrift beter verstaanbaar maken voor de jonge generatie. Een belangrijke doelstelling. Want de mens van de twintigste eeuw leeft in een andere wereld, spreekt een andere taal en beleeft de werkelijkheid anders dan de mens in de eeuw van de Reformatie. Om in de huidige situatie de gereformeerde geloofstraditie te actualiseren is een verantwoordelijke taak. Wierenga heeft de uitdaging opgepakt en er veel energie in gestoken. De kerkelijke gemeenschap kan niet heen om het resultaat, een herziene editie uitgegeven door Kok Voorhoeve in samenwerking met **Bij de Tijd**. Geen catechiseermeester of evangelisatiewerker kan het boekje laten liggen. Het oefent je in 'anders zeggen'. Het duidelijk overdragen op de volgende generatie of naar wie van God vervreemd vraagt veel oefening.

Bijbelse grondwaarheden vereisen eigentijdse, verantwoorde verwoording. Het boekje heb ik dan ook met interesse gelezen vanuit de vraagstelling: is bewaard wat essentieel, wezenlijk is? Ik heb genoteerd **wat** me bij eerste lezing opviel. Er is zeker sprake van winst.

Winst

Mooi is de formulering van antwoord 1-2: 'Wat is er voor nodig, om houvast te krijgen? Daarvoor

moet ik **drie** dingen weten: hoe groot m'n schuld wel is, **maar** ook hoe **God** me die kwijtscheldt, en hoe ik hem **hiervoor** dankbaar moet zijn'. Ook 4-9 is duidelijker geworden. De inzet van 6-19 is een verbetering: 'Hoe weet je dat? Dat is het grote nieuws van de bijbel'. De vervangende omschrijving uit 7-23 voor 'die geleden heeft onder Pontius Pilatus' is winst: 'Z'n lijden viel in de tijd, dat Pontius Pilatus **aan** de macht was'. Dit **geldt ook** voor de vervanging van het 'opgevaren

naar de hemel': 'Hij is opgestegen naar de hemel'. En 'dat ik met m'n eigen lichaam weer uit het **graf** zal opstaan' is een sprekende omschrijving van 'opstanding van het vlees'. Het lange antwoord op de vraag over Gods voorzienigheid in 10-27 is **sterk** verbeterd. Ook antwoord 13-34 is duidelijker geworden. Het **streng**e oordeel van God in antwoord 15-38 is concreter omschreven: 'hoewel we het doodvonnis verdiend hadden'. Zowel de **verwoording** op zich van antwoord 15-39 als het in dit antwoord **binnenhalen** van het Schriftgegeven uit Deuteronomium 21 : 23 is mooi. De **betekenis** van het zitten **aan** de rechterzijde van God in 19-50 en ook die van de heerlijkheid van Christus in de hemel in 19-51 is heel goed omschreven.

Antwoord 20-53 over de Heilige Geest heeft een belangrijke uitbreiding gekregen: 'Het hart **van** de gelovigen is een woning waar hij kan verblijven. **Ook** in mij heeft hij z'n intrek genomen'; een zinvolle en fijne verwoording van het weinig concrete en **erg** korte 'dat Hij ook mij gegeven is'.

Op de **klassieke** vraag 23-60 (het oude 'Hoe bent u rechtvaardig voor God') **wordt** een mooi omschreven antwoord gegeven. **Ook** de uitleg van het tweede en derde gebod in 35-94/99 **komt** helder en **duidelijk** over.

Zo zou er nog meer **positiefs** te noemen zijn. Maar er is ook sprake van verlies.

Verlies

De gemeente van Christus belijdt in 1-1 haar Here en **Heiland**, **maar** de jongeren die tot de gemeente **b horen, krijgen** niet **meer** de naam

'Heiland' voorgehouden en geleerd. De benaming ontbreekt. Antwoord 1 heeft niet echt aan overzichtelijkheid gewonnen. De zinsnede over de duivel **was**: 'Want Hij heeft met zijn **kostbaar** bloed voor **al** mijn zonden volkomen betaald en mij uit alle macht **van** de duivel verlost'. Dit is **geworden**: '**Ook** de duivel is **m'n** heer en **meester** niet meer; want Christus heeft me uit z'n macht bevrijd, **doordat** hij **m'n** schulden betaalde door te sterven'. De zin is er niet eenvoudiger op **geworden en** door het ontbreken van de hoofdletter in het laatste zinsdeel ('hij' i.p.v. 'Hij') **valt** er een belangrijke steun **weg**.

De slotzin van antwoord 1 luidt nu: 'Door z'n Geest **zorgt** hij er voor, dat ik **nú** al **voor** hem wil leven, en dat ik dat ook **kán**'. Het laatste roept vragen op. Lukt dat **werkelijk** in dit **leven**? Er staat **hier** iets **anders** dan er eerst stond: 'Hij maakt mij van harte bereid om **voortaan** voor **Hem** te leven'. De realiteit van een **werkelijke** bereidwilligheid wordt beleden.

In de bekende **samenvatting** van de wet uit zondag 2 (God **liefhebben** met geheel uw hart, met geheel uw ziel en met geheel uw verstand) viel op dat in de **herformulering** 'het verstand' ontbreekt. Komt hier misschien een anti-rationalistisch trekje naar boven? **God** vraagt dat **we** hem liefhebben met al onze gaven. Zeker **omvat** dat onze gevoelens, maar ook ons **verstand** krijgt daarin een plaats.

Het bijbelse begrip 'scheppen' in zondag 3-6, 4-9, 9-26 en het woord 'schepsel' in 10-28 is weg. **Zelfs** het woord 'Schepper' in 3-6 en 9-26 is verdwenen.

Binnen antwoord 3-6 is 'met Hem in de eeuwige heerlijkheid leven zou' vervlakt tot 'ze gingen heel **vertrouwelijk** met hem om'.

Het 'in zonde ontvangen en geboren' uit 3-7 is veranderd in 'dat wij **allemaal** als slechte **mensen** worden verwekt **en** geboren'. Het bijbelse begrip zonde is hier – en ook

elders – verdwenen (dit geldt ook voor 'zondaar', 6-16) **terwijl** de **term** 'zondeval' tussen hoge komma's is geplaatst. Spreken over slechte mensen **vestigt** vooral de **aandacht** op het **slechte** dat ze **doen**. Het oude 'in zonde ontvangen en geboren' accentueert veel **sterker** dat alle **mensen** zich **tegen** over God in een schuldige positie bevinden.

Als Jezus Nicodemus de werkelijkheid van de **wedergeboorte** voorhoudt en tegen diens **misverstaan** in (opnieuw de moederschoot ingaan en geboren **worden**) deze vervolgens ook verduidelijkt, waarom kan dm in de **belijdenistekst** 3-8 de bijbelse uitdrukking 'opnieuw geboren worden' niet worden gehandhaafd?

Op de vraag 4-10 'Straft **God** ons **ook** voor die ongehoorzaamheid?' antwoordt Wierenga: 'Nou en of!'. Maar **daarmee** is de oude vraag naar het 'ongestraft **laten**' niet correct verwoord. De **oude** **vraagstelling** is vervangen door een andere. Het gaat hierom: al laat **God** **onze** **zonde** niet ongestraft m ai hebben we zeker **straf** verdiend, God **straff** ons toch niet. Hoe dit kan, blijkt **uit** het vervolg: een **Ander** wordt gestraft.

Waarom is in 5-12 en **elders** het centrale **woord** 'genade' verdwenen? De **term** is **onopgeefbaar**. In dit bijbelse kernbegrip klopt het hart van de **Reformatie**.

Het spreken over de toom **van God** in 5-14 en 6-17 (en verderop in 30-82) is **van** een andere **gevoelswaarde** dan de omschrijving 'want **een** **gewoon** schepsel kan God z'n woede over **onze** **schuld** niet **doorstaan**' of 'geen mens is in **staat**, God z'n kwaadheid over onze schuld te doorstaan'. Woede en kwaadheid suggereren in dit verband teveel een indruk van **impulsieve** emotie. Dit wordt **versterkt** door het 'eeuwig' uit 'de last van de eeuwige **toorn** van God' in de nieuwe omschrijving achterwege te laten.

In 5-15, 6-16 en in 14-36 is 'Middelaar' verdwenen; in 6-16 de **benaming**

ming 'Verlosser' en in 6-16 de **term** 'gerechtigheid'. Een **verarming**. Als er zoveel wezenlijke **begrippen** als verouderd achterwege worden gelaten, waarom wordt dan in 6-19 het klassieke, toch **ook** **uitleg** vragende 'aartsvaders' wel gehandhaafd? Is dat niet inconsequent?

Vraag 7-20, 'Krijgen dan alle mensen door Christus het heil terug, **zo** als zij in Adam veroordeeld zijn?', is op **een** belangrijk onderdeel afgezwakt tot: 'Via Adam zijn alle mensen dus in het ongeluk gestort'. Het 'veroordeeld' is een **juridische uitspraak** van God. Dit is vervangen door 'in het ongeluk **gestort**'. In **deze** fatalistisch klinkende uitdrukking ontbreekt de dimensie van het **rechterlijk** spreken van **God**.

De uitspraak **uit** 9-26 'Ik weet ook, dat God, **dankzij** Christus, een vader voor me is' **mist** de intimiteit van de oude **formulering**: 'Dat de eeuwige Vader ... om **zijn** **Zoon** Christus **mijn** God en mijn Vader is'. **Een vader** is **minder** persoonlijk dan mijn Vader. En waarom is de **goddelijke** eigenschap 'eeuwig' uit 'de eeuwige Vader' weggelaten?

In 11-30 is 'het zoeken **van** behoud' **bij** de enige **Verlosser** Jezus en het in Hem alles 'hebben wat voor behoud **nodig** is' veranderd in 'geluk verwachten'. Iemand die niet in Jezus **als** Verlosser gelooft, kan zich best ook gelukkig weten. 'Behouden worden' **ligt** **echter** **buiten** zijn horizon. 'Geluk verwachten' mist de **diepere** achtergrond van 'behoud zoeken': de realiteit van het goddelijk oordeel.

Door in 12-31 de nadere omschrijvingen 'hoogste' bij profeet en 'volkomen' bij het **bekendmaken** van Gods plan om te redden, is het unieke van het profetisch **ambt** van Christus verdwenen. Dat God Christus als profeet heeft aange-steld om Gods plan om te redden **bekend** te maken, kan **ook** opgaan voor andere profeten.

Een vraag **als** 13-34 'Waarom **noemt** u Hem onze Here?' is geworden: 'Waarom zeg je **ook** dat

hij "heer en meester over ons" is?". De **schriftuurlijke** titel 'Here' is in de Twaalf Artikelen en ook elders verdwenen. Een verlies.

In antwoord 22-57 is de vermelding van de geaardheid van Christus' lichaam na zijn opstanding achterwege gelaten, het feit **namelijk** dat Hij nu een verheerlijkt **lichaam** bezit. Het troostvolle **van** onze opstanding, dat ~~en~~ **ziel weer** met ons eigen **lichaam verbonden** wordt en aan het **eigen** lichaam van Christus gelijk gemaakt wordt, is daardoor **ook minder** sprekend geworden.

Het bijbelse begrip 'beking' in 33-88 is verdwenen en in 33-80 is geheel achterwege gelaten dat wij God door onze zonden vertoerd hebben.

In de uitleg van het eerste gebod, 34-94, is 'waarzeggerij' als te vermijden kwaad verdwenen. Waarom juist dit onvermeld gelaten? Het punt is vandaag toch juist erg actueel?

Bij het vijfde gebod, 39-104 wordt voorgehouden dat we de tekorten van ouders en overheid maar voor lief hebben te nemen. Dat is wat **anders** dan het oude er geduld mee hebben **en** er wijs **mee** omgaan.

Er **zou** nog **meer zijn** te noemen. In plaats daarvan ga ik liever op één nog niet genoemd punt wat nader in.

Teken en zegel

In de zondagen 25-30 is in de vertaling van Wierenga bij de omschrijving van het sacrament het klassieke woordpaar '**teken** en **zegel**' verdwenen. De ene term '**teken**' is vervangen door: voorbeeld (66, 68), afbeelding (75), symbool (73, 79 met het werkwoord symboliseren 74), illustratie (78), **uitbeelding** (80). Binnen het proces van de catechetische uitleg **kunnen** er ter verduidelijking van een bepaald **basisbegrip** zeker meerdere termen gehanteerd worden. Maar het gebruik van zoveel termen binnen één **belijdenisgeschrift** ter vervanging van het ene **centrale** begrip 'teken', is

didactisch gezien minder sterk. Naar jongeren toe komt het verwarrend over.

Ook het bekende 'zegel' en 'verzegelen' werd vervangen: op **z'n** beloftes kunnen we aan (66), **hij** zet er nog eens een streep onder (67), het wordt gegarandeerd (69, 75, 79).

Aan het woordpaar 'teken en zegel' zit heel **wat** vast. Op pagina 68 en 69 geeft de auteur een toelichtende verklaring. In deze vaste combinatie van woorden **zou** het gaan om 'decoratieve synoniemen'. Het woord 'zegel' zou een herhaling van '**teken**' zijn, **toegevoegd** enkel **ter** versiering. Wierenga omschrijft de **woordcombinatie** als 'een versierende dubbelvorm'. In *Radix* heeft de auteur onlangs een nadere **bezinning** op het **woordpaar** gepubliceerd.¹ Hij distantieert zich daarin van de gangbare uitleg, volgens welke de dubbel functie van de sacramenten wordt uitgedrukt met de dubbelvorm 'teken en zegel'. **Deze** uitleg treffen we aan in uitgaven van C. Vonk, MB.

Hoekzema & J. Meerveld, A.J. van Zuylekom, M.K. Drost, A. Kooy & C.J. Smelik. In het traditionele **woordpaar** 'teken en zegel' **zouden** we niet te maken **hebben** met twee betekenis-eenheden, maar slechts met één.² Een eventuele betekenis (nuancering) binnen dit **stijlverschijnsel** speelt een te **verwaarlozen** rol. Het doel **van** het aldus **door** de **auteur** opgevatte 'teken en zegel' is niet om een idee of een thema inzake de sacramenten met grotere precisie of meer nuancering **weer** te geven. Op deze wijze opgevat, werd het woord '**zegel**' aan het woord 'teken' toegevoegd, niet om te **informer**, maar om te **impone**ren, te variëren en te decoreren. Pas achteraf, aldus Wierenga, werd aan '**teken** en **zegel**' in theologische discussies en in **preekwerk** **ook** inhoudelijke argumenten ontleend: het **sacrament** is niet alleen een teken, maar **ook** een zegel?

Deze voorstelling van zaken is onjuist. Een tweetal voorbeelden, het

Schatboek van Ursinus en het *Huisboek* van de invloedrijke theoloog Bullinger, maken duidelijk dat semantisch gezien het woord 'zegel' ook **voor** het toenmalige besef wel degelijk iets wezenlijks toevoegt aan het voorafgaande woord '**teken**'.

Ursinus (*Schatboek* II, 11) onderscheidt twee soorten tekens: tekens die alleen maar **be-tekenen** en **tekens** die de dingen die ze **be-tekenen** ook **bevestigen en** verzegelen. Vandaar de combinatie '**tekens** en zegels'. Sacramenten zijn volgens Ursinus **meer** dan alleen **tekens** van de **beloofde** zaak, ze bevestigen en **verzegelen ook de** beloofde zaak. Daarom worden ze volgens hem **terecht** '**tekens** en zegels' genoemd: 'Want zij zijn niet **alleen** **be-tekenende** tekens, maar ook **verbonds-tekens**, die **ons de be-tekende** zaak **ook** verzegelen. Een teken dat tot een zegel (Rm. 4 : 11) is gegeven. daarom wordt er in de **beschrijving** bijgevoegd: en zegels'. En iets verderop: 'De sacramentele tekens zijn verzekerende zegels'.

Ook Bullinger (*Huisboek*, fol. 276,2) geeft aan: **sacramenten** zijn **meer dan** enkel **tekens**. **Gods** wil **wordt** er door verzegeld. Sacramenten zijn ingesteld om zegels van **Gods** beloften te zijn. God kan niet liegen, **daarom** zijn sacramenten zeer zekere zegels van zijn beloften. En iets verderop (fol. 277,1) nogmaals: het woord 'teken' (*semeion*) heeft brede betekenis, maar het woord 'zegel' (*sphragis*) **komt** in het **bijzonder de verzegelende sacramenten** toe. Want **alle** tekens verzegelen niet, want sommige **tekens** functioneren alleen met het betekenen. Maar *sphragizein* is eigenlijk tot versterking en bevestiging verzegelen. **God** volgt hier de menselijke manier van handelen. Want wij mensen plegen **geschreven verbonden** of trouw met **woorden** te bevestigen met **een** daaraan gehangen zegel. **Bullinger** past dit vervolgens toe op de doop (fol. 277,4 en 278,1): De doop is een ze-

gel, dat niet aan perkament of aan het geschreven Evangelie wordt gehangen, maar de lichamen van de kinderen van God wordt toegevoegd en als het ware ingedrukt. Want wij worden geheel gedompeld in, of geheel besprenkeld met het doopwater. Dat is voorwaar een zichtbare verzegeling, die bevestigt dat de waarachtige God onze God is die ons heiligt en reinigt. Genoemde voorbeelden geven de onjuistheid aan van het standpunt dat 'teken en zegel' in de zestiende eeuw enkel als versierende dubbelvorm werd opgevat. De betekenisnuancering binnen dit woordpaar had inhoudelijk gezien wel degelijk een belangrijke functie.

Conclusie

Een proeve van actueel belijden leveren, brengt altijd iets van spanning met zich mee. In zekere zin heeft het iets van een waagstuk. Het grote gelijk van Wierenga is, dat een op onze tijd afgestemde formulering van de hele belijdenis gewenst is. Te waarderen is, dat hij daarvoor zelf een grote inzet heeft getoond. Catechiseermeesters of evangelisatiewerkers biedt hij met dit boekje veel steun om dingen 'anders' te zeggen. Maar een persoonlijk vertaai-concept, ook waar dit dom het samenwerkingsverband van *Bij de Tijd* wordt gedragen, vraagt om toetsing. Medewerking van de grotere kring is onmisbaar. Belijdenistaal dient uitdrukking te zijn van het in de gemeenten levende geloof. Met de gevolgd manier van vertalen hangt ook samen, dat bijbelcitaten (zoals de complete tekst van het Onze Vader) worden aangereikt uit bijbelvertalingen als *Het Nieuwe Testament in de taal van omme tijd* en uit de *Groot Nieuws Bijbel*. Nu kan het niet de bedoeling zijn dat een herformulering van de Heidelbergse Catechismus aan de kerken of aan de kerkjeugd wordt opgedrongen. Dat zou uiting zijn van een individualistische vorm van geloven. De vraag is of de vertaling van

Wierenga genoegzaam tot uitdrukking brengt wat de kerken zeggen ook vandaag in dit belijdenisschrift te willen geloven. Wordt met deze factor voldoende rekening gehouden in deze vertaling? Mijn antwoord is: de vertaling heeft wat dit betreft zoveel schaduwsijden, dat ze catechisanten niet zomaar in handen gegeven kan worden. Door *De Heidelbergse Catechismus in gewoon nederlands* als kerkelijke leertekst te accepteren verliest kerkjeugd teveel de band met de kerk van alle tijden.

N.a.v. Dr. Lambert Wierenga, *De Heidelbergse Catechismus in gewoon nederlands*. Herzien editie. Kok Voorhoeve - Kampen, in samenwerking met *Bij de Tijd*. ISBN 90 297 1365 8. 72 pag. Prijs f 11,90.

¹ Jrg. 22, no. 1, jan. 1996, 2-56: 'Wijn en drank, teken en zegel, loven en prijzen. Een stijlstudie over binomen in religieuze en liturgische taal, met name die van de eeuw van de Reformatie'.

² Het zgn. liturgische synoniem binomen, mono-referentieel van karakter.

³ Op p. 49 noemt Wierenga 'teken en zegel' een synoniem binoom, waarbij 'zegel' een expliciterende functie had: het abstractum 'teken' werd toegelicht in een concretum, 'zegel'. Dit als uitvloeisel van de drang tot didactische overdaad in 16e-eeuwse theologische uiteenzettingen. Later is deze didactische bedoeling verloren gegaan. Nog weer later is er in de theologische interpretatie ten onrechte bi-referentiaaliteit aan toegekend.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus Q sen onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus m.a. Postbus 5055, 5201 GE 's-Hertogenbosch, al. 073-612 21 66

Synode-impressies

Kerkelijk centrum De Bron te Berkel en ~oden-rijs heeft twee verdiepingen. De kerkzaal ligt aan de Rodenrijseweg, de dijk langs de vaart. Daar zijn de vergaderingen van heel de synode. De meeste commissies vergaderen op polderniveau, **beneden**. Iedere morgen begint de synode boven. Dan duiken de leden in het commissiewerk om pas 's avonds weer boven te komen voor de sluiting.

Er zijn al voorstellen boven komen drijven. Donderdagmiddag 18 april kwam de synode zelf boven. Twee onderwerpen konden worden behandeld: het tijdstip van de doop van geadopteerde buitenlandse kinderen en bededagen in geval van nationale nood.

Vrijdagmorgen 19 april ging het over de pastorale zorg aan doven en slechthorenden.

Ds. Van der Laan kreeg griep. Hij moest naar huis. Daarom deze week synode-impressies van een invaller.

volgt. Eerst al door direct en zonder formele aanvraag de voogdij aan de adoptief-ouders toe te kennen. De adoptie-uitspraak een jaar later is niet meer dan het formeel vastleggen van een al bestaande situatie. Moet zo'n formaliteit de grond zijn voor het recht op de doop?

Een ander punt. Op de zgn. Haagse conferentie (1993) heeft de Nederlandse overheid een verdrag ondertekend waarin bepaald is, dat de rechter hier zich zal aansluiten bij de uitspraak van een buitenlandse rechter over adoptie. De wetgeving is nog wel niet aangepast, maar dat zit in de politieke pijplijn. Het kan binnenkort zover zijn.

Vandaar het verzoek van de particuliere synode uit te spreken dat de doop mag worden bediend zodra de adoptie naar het recht van het land is uitgesproken. De commissie die deze zaak had voorbereid, kon begrip opbrengen voor de moeiten van ouders die zo lang moeten wachten op de doop van hun kind. Ze beval hen ook aan in de pastorale zorg van hun ambtsdragers. Toch stelde ze voor het verzoek af te wijzen. De synoden hadden goede argumenten voor hun regeling. Je geadopteerde kind krijgt nu eenmaal pas door de definitieve rechterlijke uitspraak zijn wettige en vaste plaats in je gezin. Dat is nog niet veranderd. De kerken hebben zich bij de Ne-

Wanneer geadopteerde kinderen dopen?

Wanneer mag een uit het buitenland geadopteerd kind worden gedoopt? De kerken hebben altijd gezegd: pas als het in alle opzichten je wettige kind is. Dat betekent in de praktijk dat een geadopteerd kind ruim een jaar na aankomst wordt gedoopt. De particuliere synode van Utrecht 1996 heeft nu – gesteund door enkele echtparen – een aantal redenen op tafel gelegd om over dit punt nog eens na te denken.

Bijvoorbeeld. De rechters in Nederland passen de regels die gemaakt

zijn voor de adoptie van een Nederlands kind toe op de adoptie van een buitenlands kind. Daarom is er tussen de toewijzing van de voogdij (kort na aankomst in Nederland) en de uitspraak dat de adoptie wettig is, een jaar wachttijd. In het geval van een Nederlands kind zinvol, om de natuurlijke ouders gelegenheid te geven hun kind op te eisen.

Is dat bij een buitenlands kind ook zinvol? De rechter in het buitenland heeft het kind al officieel toegewezen aan de adoptief-ouders. De laatste twintig jaar is duidelijk geworden dat de Nederlandse rechters de buitenlandse rechter altijd

Foto en tekst R. ter Beek

Zeven afgevaardigden uit alle hoeken van het land: commissie 1. Heeft alles in zich om een hecht team te worden: hun onderwerp 'huwelijk en gezin', en ook de smalle marge tussen werktafel en muur. Deze commissie is bereid te proberen een verbeterd huwelijksformulier te schrijven. Van links naar rechts: (zittend) br. W. Smit, Hilversum; ds. A. Boersma, Mussel (straks Schildwolde); ds. H. Geertsma, Zuidhorn; (staand) ds. R. Th. de Boer, Ureterp; br. M. W. Folmer, Vlaardingen; br. J. Gunnink, Heemse; br. D. Velvis, Zeewolde. Br. Gunnink was rapporteur voor 'doop geadopteerde kinderen', met aan zijn zijde ds. A. Boersma. Ds. H. Geertsma is voorzitter.

derlandse rechtspraktijk aangesloten. Als de wetgeving officieel is aangepast aan de afspraken van de Haagse conferentie, zal een geadopteerd kind zodra het in Nederland aankomt, het wettige kind van de adoptie-ouders zijn. Het jaar wachten valt dan weg. Dat zal dus ook gevolgen hebben voor het tijdstip van de doop aan buitenlandse geadopteerde kinderen. Maar op dit moment is er geen reden de praktijk aan te passen.

Er waren veel vragen. Vinden we de officiële bekrachtiging van de adoptie niet te belangrijk? Is de toewijzing van voogdij niet officieel genoeg? Zegt een rechterlijke uitspraak iets over de plaats van een kind in het verbond? Krijgt een geadopteerd kind zo niet een heel andere behandeling dan een bloedeigen kind? Er kwam zelfs een tegenvoorstel. De bespreking nam veel tijd. Het voorstel van de commissie is aangenomen.

Algemene rampen en andere grote moeiten

De classis 's-Gravenhage krijgt van elke synode de opdracht een bededag uit te schrijven in tijden van oorlog, algemene rampen en andere grote moeiten waarvan alle kerken de druk ervaren (zie art. 69 Kerkorde). Ze had aan Berkel en Rodenrijs gerapporteerd dat ze geen aanleiding had gezien zo'n bededag uit te schrijven. Niemand had dit ook aan haar gevraagd. Dit rapport kwam ook aan de orde op 18 april.

De commissie die dit had voorbereid, had zich erover verwonderd dat uit het rapport niet bleek dat de classis had gediscussieerd over bijv. de dreigende watersnood vorig jaar in het rivierengebied, of de verruiming van de winkelsluitingswet dit jaar. Daarom stelde ze voor de classis nu het verzoek te doen 'in haar rapportage aan de volgen-

de generale synode op concrete punten inzicht te geven in haar afwegingen die geleid hebben tot het al dan niet uitschrijven van een bededag'.

Het punt 'uitschrijven bededagen' staat elke classisvergadering op de agenda, bleek in de bespreking. De classis hecht daarbij veel waarde aan verzoeken van andere kerken of kerkelijke vergaderingen. Om te beoordelen of er sprake is van een nationale ramp, of een moeite waar alle kerken de druk van ondervinden, is daarnaast overeenstemming binnen de classis van groot belang. Kerkeraden en classes in den lande mogen er dus wel mee rekenen dat Midden-Holland mede op een signaal van hun kant wacht. Moeten alle kerkeraden en classes dit punt regelmatig bespreken?

Door een voorstel uit de vergadering werd het verzoek om meer inhoudelijke rapportage geschrapt. De classis Midden-Holland is voor drie jaar aangewezen als teerde & t h* w — uitschrijven van een bededag naar artikel 69 KO.

Doven en slechthorenden

Vrijdag 19 april kwam het rapport van de deputaten voor de pastorale verzorging van dove en slechthorende gemeenteleden ter tafel. De synode begon met uitspreken van dankbaarheid voor de voorspoedige start van dit werk. Een jaar nadat de vorige synode groen licht had gegeven, nam ds. J. W. Boerma het beroep van Zwolle-Zuid voor dit werk aan. Sindsdien verheugt het zich in een gezonde ontwikkeling. Deputaten en ds. Boerma deden aan de bespreking op de synode mee.

Naast de deputaten benoemd door de generale synode zijn in ons land vier regionale 'dovencommissies' actief: Groningen-Noord (P.S. Groningen), Rouveen (P.S. Overijssel), Leusden (P.S. Utrecht), Vlaardingen (P.S. Holland-Zuid). Het landelijke werk is min of meer uit het

Foto en tekst R. ter Beek

Commissie 2, liturgie. Genomen met de zelfontspanner. Een commissie van vastheid en variatie. Van links naar rechts: (zittend) ds. H.J. Siegers, Ommen; br. K. Stelpstra, Rijswijk; br. J.W. van der Jagt, Gees; (staand) ds. R. ter Beek, Capelle aan den IJssel; br. J. van Dijk, Bergum/Burgum; br. H. Brink, 't Harde; ds. M.H. Oosterhuis, Hattem. Voorzitter is ds. H.J. Siegers. Br. Brink was rapporteur bij de zaak 'bededagen' en 'pastorale verzorging doven en slechthorenden'. Ds. Oosterhuis is afgelopen week vertrokken naar de Filippijnen in opdracht van deputaten Betrekkingen met Buitenlandse Kerken. Tot Pinksteren komt zijn secundus ds. H.J. Messelink van Barneveld hem vervangen.

werk van deze commissies opgekomen. Een vraag was: hoe het landelijke en het provinciale werk zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen? En: wat met de gebieden waar geen provinciale commissie actief is? Deputaten zullen met het oog op de afstemming de commissies vragen elk jaar een jaarplan in te dienen. Ze streven er ook naar het werk van de predikant zo evenredig mogelijk over de verschillende regio's te verdelen.

In de bespreking kwam aan de orde de band tussen Zwolle-Zuiden ds. Boerma: hoe moet die in de praktijk gestalte krijgen? De synode gaf sen minimum aan: een enkele kerkenraadsvergadering bijwonen, een paar keer voorgaan in de eredienst. Ds. Boerma heeft een bijzondere positie. Doven en slechthorenden door het hele land vormen zo'n beetje zijn 'gemeente'. Deputaten vervullen in de praktijk de rol van kerkenraad. Tegelijk houdt Zwolle-

Zuid als beroepende kerk haar verantwoordelijkheid voor 'opzicht en tucht'. Zoals het nu geregeld is, loopt het goed. De verhoudingen zijn prima.

Het dovenwerk staat goed op de rails. De synode-voorzitter wenste ds. Boerma, deputaten en Zwolle-Zuid de zegen van de Here toe op hun verdere inspanningen voor de pastorale verzorging van de dove en slechthorende broeders en zusters.

Kleintje

STAMTAAL

Ik ben geboren in een vreemde taal. Mijn moedertaal is een Utrechts dialect met Saksische invloeden: Bunschotens. Nederlands is mijn nette jas. De taal van buiten Nollejtje. Nollejtje is de koosnaam van een café. Het stond waar de Bisschopsweg (naar Baarn) aftakte van de weg naar Amersfoort. Kenners horen het aan mijn zinsbouw en woordkeus. Of aan de klank. Als ik mezelf hoor, herken ik het ook.

Elke vergaderdag lopen we van De Bron naar 't Raedthuijs, het restaurant voor de warme maaltijd. We liepen terug. Twee aan twee, want het is smal. Een roezemoezende optocht.

Hebreeuwse woorden zijn opgebouwd uit stammen. Dat weten we van professor Lettinga. Een stam is een trio medeklinkers, of twee medeklinkers met een lange klinker tussenin. De betekenis zit vast aan de stam. Gaat dat ook op voor het Nederlands? Neem de combinatie 'wel/wol'. Die vind je in: zwellen/gezwellen, wellen, kwelder, weelde, vol, wolk, bol, buil. Vanzelf denk je aan vol, bol, rond. Zo vol dat het (bijna) overloopt.

Nu weet ik weer hoe we daar op kwamen. We hadden het over een echt Bunschotens woordje: kwelk. Een baby die zich helemaal vol gedronken heeft – die is kwelk. Die moet boeren. Bolken, zei mijn tochtgenoot. Hij komt uit Kampen.

ZIJN WIJ NEDERLANDERS 'CALVINISTEN'? OF 'BULLINGERISTEN'?

B
boekbespreking

Lijkt een 'eeuwenoude' strijdvraag nog weer te herleven? Of wordt de laatste stap **gezet** om bovengemelde **strijdvraag** bij te zetten in bijv. de catacomben van het nieuwe **Ajax-stadion**?

Waar gaat het om?

Hierom: Kan **men ons, Nederlanders** – historisch en actueel –, bezien als erfgenamen **van** de hervormer Johannes Calvijn? Of moeten **we** met die **vraag** nu maar eens ophouden? Want wie zal de werkelijke **link** nog eens leggen van Calvijn naar een land **met** een voetbalclub als Ajax...?

Dat kan ook niet, zal men **tegen**werpen. Want **Ajax** staat voor miljoenen Nederlanders model voor 'consumptie van **topsport**', **terwijl** Calvijn nog helemaal niet kon bevroeden dat zich **zoiets** zou voordoen. En zeker niet dat dit door zoveel christenmensen **zou** worden meebeleefd. En als Calvijn het al had kunnen vermoeden, **dan** had hij – **naar** velen vermoeden – vast en zeker **een** of ander 'Geneefs zweepje' klaargelegd om ons van die zucht naar genot af te houden! **Calvinisme** staat toch voor zoveel als: voor 'hard werken' en een 'stevig loon' – zoals **Ajax** dus (zegt de moderne Nederlander). Maar ook komt bij Calvinisme het 'bekrompen puritanisme' heel **gauw** in **beeld**, of althans in **de** verbeelding! **He** dan ook: Calvinisme staat in ieder geval haaks op 'secularisatie' en alles wat daarmee samenhangt.

te **vernemen**, dat niemand minder dan **Heinrich Bullinger** in de Nederlanden van de 16e eeuw grote invloed heeft **uitgeoefend**. **Bullinger**, de opvolger **van Huldrych Zwingli**. Groter invloed eerst **dan** Johannes Calvijn **himself**.

Want **Bullingers Huysboec anno 1566** (een heruitgave ervan staat in mijn boekerij over Zwitserse hervormers) werd – en let u even op het jaartal van de Nederlandse vertaling! – heel vaak **gebruikt** om **eruit** te preken of om **erdoor** 'gesticht' te worden. Vooral toen er **nog** een structureel tekort aan predikanten **was**. En zo'n **gebruik van** een dergelijk belangrijk boekwerk **uit** de 16e eeuw, kan **men** in het

licht van de feiten niet zo snel **van** Calvijns Instituut aantonen. Maar goed, na 1566 is de invloed van Calvijn in Nederland sterk toegenomen. Al **was** en bleef het **die van** een minderheid die in de Nederlanden deze grote hervormer volgde. En juist de Calvinisten hebben (mee) het volksleven van Nederland gestempeld.

Wat **Nijenhuis** daarover vertelt, kan men zich eigen maken in **een** boeiend leesuur **van** deze fraaie essays.

N.a.v.: **W. Nijenhuis, Hoe Calvinistisch zijn wij Nederlanders?** Uitg. van het Historisch Documentatiecentrum van het Nederlands Protestantisme, Amsterdam 1994, omvang 48 pag.; ISBN 90 72319 10 9; prijs f 20,-.

Nu heeft prof. dr. W. Nijenhuis (oud-kerkhistoricus aan de RU Groningen) een paar essays geschreven, **waarin hij** ons **trakteert** op een **nieuw** antwoord op de vraag wie wij eigenlijk zijn (geweest). En **eigenlijk** doet het **me** deugd nu eens

De Regenboog
Chr. Boek- & muziekhandel
Straatweg 158 / 3621 BW Breukelen
tel. 0346-265422

M

meegelezen

Clovis en de paus

Jacob Noordmans vertelt in het Hervormd Weekblad van 11 april jl. dat het **jaar** 19% **kerk** en staat in Frankrijk **samen** grootscheeps **willen** gaan vieren als het Clovis-jaar.

Dit om te gedenken, hoe de koning der Franken, Chlodevach of Clovis I (466-511) zich vijftien eeuwen geleden in Reims liet doopen. Paus Johannes Paulus II zal **daartoe** op 22 september zelf naar Reims komen. De dag daarvoor wil hij Tours **bezoeken** in **verband** met de 1600-ste sterfdag van Sint Maarten (316-397).

Deze herdenkingen staan vaak al in het teken van het Jubeljaar 2000, dat de paus van Rome heeft afgekondigd. Hij wil na tweeduizend **jaar christendom** als opperherder de christenheid van de wereld het derde millennium binnenleiden. Daartoe heeft hij 1997 gewijd aan **Christus**, de **Zoon**, 1998 aan de Beilige Geest en 1999 aan **God**, de Vader. Johannes Paulus II wil de andere kerken graag in een sfeer van verzoening bij deze herdenkingen betrekken, evenals de **niet-christelijke wereldreligies**, zoals het Jodendom en de Islam. Naast Rome moet Jeruzalem een centrum **worden** voor de viering van Christus' komst op aarde, twintig eeuwen geleden.

Tot **dusver** is de **voorbereiding** van het Jubeljaar 2000 echter te veel een aangelegenheid van het Vaticaan en de **paus gebleven**. De kerken der Reformatie zullen **daarom** op korte termijn een eigen gedragslijn moeten bepalen ten aanzien van deze nogal eenzijdig rooms gekleurde **herdenkingen**. **Temeerom-**

dat het daarbij telkens **weer** gaat om het christelijke Europa van **vóór** de **Reformatie** en om de **herkerstening** of **herevangelisering** van dit ontkerstenende **continent**. Hierbij **komt**, dat de Europese volken in de Europese Unie **langzaam** maar **zeker naar** een nieuwe eenheid toegroeien. Zal dit zich verenigend Europa **een rooms-katholiek** stempel dragen, of zal er ook ruimte worden geschapen voor een protestantse en oosters-orthodoxe inbreng? Zulke vragen **horen** wel degelijk aan de orde te komen in dit **Clovis-jaar**, dat nu onder Franse regie wordt opgezet.

Wereldhistorisch

Prof. dr. A.A. van Ruler, die graag mocht dromen over het ene, **christelijke Europa van weleer** en van de toekomst, hechte grote **waarde aan de doop van koning Clovis**, volgens de overlevering op 25 december 496. Deze doop was, volgens hem, van wereldhistorische betekenis. De koning der Franken koos namelijk met **zijn doop** in Reims voor de officiële, rechtzinnige leer van de kerk, tegen de arianse ketterij, die in zijn tijd een groot deel van de **Westeuropese christenheid** beheerste. De West- en Oostgoten, Vandalen, Bourgondiërs en Longobarden in Zuid- en Oost-Frankrijk, Spanje, Noord-Italië en Noord-Afrika waren Arianen. **Volgelingen** dus van de **Alexandrijnse priester**, die rond 300 leerde, dat **Jezus** niet God was, maar een **mens**, zij het de **grootste mens** aller tijden. Zijn leer was door de **concilies van Nicea** in 325 en **Constantinopel** in 381 veroordeeld. Toch **waren** de pas gekerstende **Germaanse stammen**, vooral door hun heem, grotendeels het **Arianisme** nog toegedaan.

Het besluit **van koning Clovis** of **Chlodevach om** voor de paus van Rome te kiezen en voor de orthodoxe leer van de Kerk van Rome, heeft er menselijkerwijs gesproken mee toe geleid dat het christelijke Avondland behouden bleef voor de rechte leer en niet voortijdig, al in de vroege Middeleeuwen, **verheidenste**, daarom was in **Van Rulers** visie de **doop** van Chlodevach een wereld- en **kerkhistorisch** moment van de eerste orde.

Bij de keuze van koning **Chlodevach** voor Rome hebben ongetwijfeld **ook** wereldse **motieven** een **rol** gespeeld. Het feit dat de Arianen de godheid van Christus loochenden, hield in, dat Hij ook niet als middelaar tussen God en de **mensen** kon **optreden**. Een gevolg was, dat de arianse heersers zelf tussen God en de mensen gingen staan als hoofd van de staat en **de kerk**. In de Arianse geregeerde landen **was** er geen duidelijke scheiding meer tussen kerk en overheid. De staat **ging** daardoor over de kerk heersen. Dat leidde tot **vergoddelijking** van de **staat** en **van** zijn heersers en tot **verwereldlijking** van de **kerk**.

Clovis **koos** daarentegen **voor** scheiding **tussen kerk** en staat, eik **met een eigen rol** en roeping. De vorst mocht geen hogepriester **worden** en de paus geen keizer. Dit heeft helaas niet kunnen verhinderen dat de pausen zich in hun kerkelijke staat wel als **wereldlijke vorsten** gingen gedragen en misdragen. En evenmin, dat de wereldse machthebbers voortdurend invloed probeerden uit te oefenen op de kerk en haar **ambtsdragers**. Deze **strijd** tussen **kerk** en staat woedt voort tot op de huidige dag. Daarom is Clovis' **keuze** vijftien eeuwen geleden nog altijd actueel. De

ariaanse **ketterij** waart nog altijd rond in het laat-christelijke Europa van nu, met alle kerkelijke en **werelds-politieke** consequenties **van** dien.
(...)

Peetvader van Europa
Frankrijk viert in **dit** Clovis-jaar zijn **geboorte** als Franse natie. Het is daarom **een** gouden jaar **voor** de Franse nationalistes, monarchisten, reactionairen en rechts-extremisten. Men moet zich eens voorstellen, & in ons land de Friese oorsprong der natie onder **koning** Radboud zo groots herdacht werd...
Frankrijk viert in dit Clovis-jaar weer eens zichzelf als **leidende** natie van het Avondland. Koning Clovis wordt verheven tot **een** soort peetvader van Europa. De kans is **groot**, dat de paus in september te **Reims** de **gelegenheid** aangrijpt om **te spreken** over de christelijke fundamente **van** Europa en de roeping tot **herkerstening** van dit **verheidenst** continent. Onder aanvoering **van** Clovis of Chlodevech werd Frankrijk een gedoopte natie. Zo zou het zich verenigend Europa, terugkerend **naar** **zijn** christelijke bronnen, moeten **terugkeren** naar de ene doop, in de ene **kerk** onder leiding van die ene opperherder, de paus van Rome, voor wiens **gezag** ook Clovis nederig de **knie** boog.
Het wordt hoog tijd, dat de kerken der **Reformatie**, ook in Nederland, hun **houding** bepalen ten aanzien van het christelijke Europa, onder leiding van Rome, met **Frankrijk** als **wegbereider**.

Acties tegen Samen op Weg

Dr. J. van der *Graaf* geeft in De **Waarheidsvriend** van 11 april een **verantwoording** over de opstelling van het hoofdbestuur **van** de Gereformeerde Bond tegenover het Samen op Weg-proces **van & laatste** tijd. Min of **meer** los van de Bond zijn er ook andere acties van **Hervormd-Gereformeerden** gaande. Dr. W.J. *op 't Hof* stuurde,

met 94 andere predikanten, **een** brief naar de synode naar aanleiding van de regeling van de kerkvoogdij, die sommige plaatselijke **gemeenten** in grote **moeiten** brengt. Daarnaast riepen **een** kleine 350 predikanten de synode op in het SoW-proces liever te denken aan een federatie dan aan fusie. De synode wil echter niet luisteren **naar** de **actievoerders**.

Intussen bereiken ons vele vragen over de **actie** van de **initiatiefnemers** van 'de 95', die nu uitliep op een **uitnodiging** initiatief **voor een predikantendag**. Verontrustend is het daarbij, dat in de pers de **afscheidingsgedachte** allereigen **rondzingt**. Die gedachte wordt **zowel ontkend** als **gevoéd** en **gesuggeréérd**. In ieder geval wordt het 'nee' van **Putten** ('**wij kunnen** niet weg, **wij kunnen** niet mee') in de brief, **waarin** predikanten **worden uitgenodigd voor** beraad, naar **één** kant omgebogen: wij **gaan** niet mee. De vraag is **wat er dan wel zal gebeuren**. Is duidelijk wat de **consequenties** zijn?

Voor de goede gang van **zaken** is **het nodig** enige opening **van** zaken te geven, temeer nu gesuggereerd wordt, dat 'de 95' zich **als** zelfstandige groep **gaat manifesteren**. Ik zet puntsgewijs feiten **op een rij**.

1. **Dr. W.J.** op 't Hof **heeft** in februari alle **hervormd-gereformeerde** predikanten aangeschreven in **zake** de harde **lijn**, die de synode volgt in de kerkvoogdijwestie, met name in het verlenen van **approbatis** in **gemeenten** waarvan de kerkvoogdij zich niet **heeft** 'aangepast', en in het uiterste geval de goederen **van** de gemeente in een stichting heeft ondergebracht (Maartensdijk e.a.).
Ondergetekend **was** van de brief in kennis gesteld. De **brief** zou worden verzonden aan de predikanten die in het adresboekje van de Gereformeerde Bond voorkomen. Het kan genoegzaam bekend zijn, dat het **hoofdbestuur** van de Gereformeerde Bond de bezwaren, die

leven tégen aanpassing van de kerkvoogdij, niet deelt. Maar tegelijk heeft het hoofdbestuur gepleit voor overreding in plaats van harde **maatregelen**. Genoemde **brief, die door 95 predikanten** is ondertekend, werd als zodanig echter niet gedragen door het **hoofdbestuur** van de **Gereformeerde Bond**.

2. In genoemde brief werd intussen een oorzakelijk verband gelegd tussen de kerkvoogdijwestie en Samen op Weg. Hoewel vandaag alles in de kerk met SOW in **verband** kan worden gebracht, is de kerkvoogdijwestie een binnenkerkelijke hervormde aangelegenheid. **Een onderhoud van 'de 95' met** het moderamen van de synode liep echter wel uit op de **SOWkwes**tie. 'De 95' hebben vervolgens de **kerkvoogdijwestie** gelaten voor wat deze **was** en hebben zich verder gericht op SOW.

3. In een brief van dr. W.J. op 't Hof en veertien andere predikanten, waaronder **twee** die het initiatief **namen voor** genoemde Open Brief van 350 predikanten, wordt nu opgeroepen krachten te **bundelen** in verband met het verzet tegen **SOW**. In de brief, die is gestuurd naar alle hervormd-gereformeerde en confessionele predikanten, is opgeroepen tot een predikantenbijeenkomst op 14 mei a.s.

4. Over dit laatste initiatief nu is **grote verwarring** en **verontrusting** ontstaan, **temeer omdat** de bijna **driehonderd en vijftig predikanten**, die aan de vooravond van de hervormde synode hebben **opgeroepen** de consideraties van de classes ernstig te **nemen**, wordt gevraagd te komen 'tot actieve bundeling van inzicht en kracht'. **Omdat** nu de namen van de initiatiefnemers van die brief **ook staan** onder de brief van 'de 95', laten predikanten weten, dat ze niet betrokken willen **zijn** in wat nu gebeurt. Eerst is de overstap gemaakt van de kerkvoogdijwestie op SOW, en vervolgens wordt ook verband gelegd met de

brief van de 350 predikanten die ging over de consideraties van de classes.

Beraad

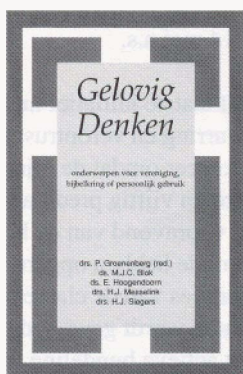
Omdat in de pers deze dingen uitvoerig aan de orde komen en het Reformatorisch Dagblad opening van zaken heeft gegeven in een **dubbelinterview** met ondergetekende en dr. Op 't Hof, willen we hier kort **op een** en ander **reageren**. Het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond is – zoals reeds eerder is aangekondigd – **een Breed Beraad** gestart vanwege **de** diepe crisis waarin de Hervormde Kerk door SOW verkeert. Een eerste **bijeenkomst** van dit Beraad heeft plaatsgevonden. Daarbij zijn ook personen uit de kring van 'de 95' betrokken. In dit braad gaat het om dezelfde zaken **als** die **zijn aangekondigd voor** bespreking op de predikantenvergadering van 14 mei, t.w. de grondslag van de VPKN, de continuïteit van de **Hervormde Kerk** als vaderlandse kerk en **planting Gods en de weg, die we als hervormd-gereformeerden samen hebben te gaan**.

Op een ook reeds aangekondigde **kerkenradendag**, die in september door het hoofdbestuur van de **Gereformeerde Bond** wordt belegd, zal het **ook** over deze **zaken gaan**. Niet ten onrechte worden dan ook vragen gesteld ten aanzien van de noodzaak van genoemde **predikantenvergadering**. Onzerzijds is er bij de initiatiefnemers van de brief, die nu aan predikanten is verzonden en met wie we als **hoofdbestuur** **sen** open communicatie hebben, op aangedrongen dit initiatief op te schorten **totdat** een reeds vastgesteld **gesprek** met het hoofdbestuur van de **Gereformeerde Bond** heeft plaatsgevonden. De **initiatiefnemers waren** echter van oordeel niet te kunnen wachten. Wel hebben ze duidelijk gemaakt geen **eigen organisatie te beogen** en aan het breed beraad, dat door het hoofdbestuur **van de Gereformeerde Bond** is gestart, **te zullen (blijven) deelnemen**.

Bet hoofdbestuur van **de Gereformeerde Bond** heeft, **na alle verzet tegen SOW** dat de jaren door is aangetekend en dat ten **principale** onverminderd is **gebleven**, het **initi-**

atief genomen **voor** diepgaand beraad over de weg, die we **samen** hebben te **gaan**. Al te gemakkelijk **kunnen** uitspraken worden gedaan over de voortzetting van de **Hervormde Kerk**, die toch afscheiding kunnen betekenen. **Als** een **predikantenvergadering**, op particulier initiatief belegd, dan vragen en **verwarring oproept, is** dat uitermate **te betreuren**. In de pastorale brief, die het hoofdbestuurenige weken geleden aan kerkenraden en gemeenten zond, is **opgeroepen** geen stappen te ondernemen die tot scheuringen **kunnen** leiden. Die brief is zeker niet overbodig geweest.

Kerkenraden worden **binnenkort** uitgenodigd **voor een kerkenradendag**, die gebaseerd zal zijn op **stukken die hen zullen worden toegezonden**.

Drs. P. Groenenberg (red.)

Gelovig Denken

– onderwerpen voor vereniging, bijbelkring of persoonlijk gebruik –

De belijdenis ouderwets geloof? Wat is het nut van een belijdenis? Is de Bijbel dan niet voldoende?

Een greep uit een aantal vragen waarop ds. P. Groenenberg (red.) antwoord tracht te geven.

Deze uitgave is een vervolg op het boek *Gelovig Leven*.

204 pagina's, gebonden, f 28,00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25,4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

Beroepen door Die Vrye Geref. Kerke te Pretoria (wijk West):
A. de Graaf te Blokzijl/Marknesse.

Afscheid

Waddinxveen – Op zondag 21 april jl. nam ds. J.B. de Rijke afscheid van de gemeente van Middelhamnis (i.c.m. Bergen op Zoom). Ds. De Rijke vertrok naar Eindhoven, waar hij op 12 mei a.s. intrede hoopt te doen.
De afscheidsdiensten vonden resp. om 9.30 uur te Middelhamnis (aan de Oost Voorgors nr. 52, in het eigen gebouw van de gemeente) en om 16.00 uur te Bergen op Zoom (in de Evangelisch-Lutherse Kerk, Faurestraat nr. 14) plaats.

Agenda Generale Synode

Berkel en Rodenrijs – Door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs werden op donderdag 18 april jl. de volgende onderwerpen besproken: 'doop van geadopteerde kinderen', 'kerklidmaatschap' en 'bededagen'. Op vrijdag 19 april jl. werd het rapport van de deputaten voor de pastorale zorg aan doven en slechthorenden besproken.

Commissies Generale Synode

Berkel en Rodenrijs – Door het moderamen van de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs zijn de volgende commissies benoemd:

1. **Huwelijk en gezin** (o.a. huwelijksformulier, echtscheiding, vrouwenstemrecht). Voorzitter: ds. H. Geertsma.
2. **Liturgie** (orde van dienst, gezangen, aangepaste diensten, avondmaal aan huis en in stichtingen). Voorzitter: ds. H.J. Siegers.
3. **Opleiding** (Theologische Universiteit, Gereformeerde Missiologische Opleiding, Institute for Reformed Theological Training, spreekconsent, kerkelijke examens). Voorzitter: ds. T. Dijkema.
4. **Diaconaat en buitenland** (Generale diaconale deputaten, betrekkingen buitenlandse kerken, radio-TV, evangelisatie). Voorzitter: ds. P.H. van der Laan.
5. **Kerk (samensprekingen)** Christelijke Gereformeerde Kerken, contact Nederlandse Gereformeerde Kerken, handreikingen/regelingen m.b.t. kerkelijke eenheid, contact Hoge Overheid, zegengroet). Voorzitter: ds. P. Groenenberg.

Adreswijzigingen e.d.

Vlissingen * **Predikant:** L. Moes, (vanaf 1 mei) Boulevard De Ruyter 168, 4381 KE, ☎ (0118) 41 45 30 (pag. 19 en 113).
Ukraine commissie * **Predikant:** M. Nap, Tolstoistraat 13, flat 3, Kiev 252033, Ukraine, ☎ +380 44 220 93 20, fax +380 44 220 92 59 (pag. 180).
Studentenverenigingen * **Vereniging van Gereformeerde Studenten te Delft** Roelof Triemstra, praeses; Walter de Vries, abactis; Derk Daverschot, fiscus; Joan Teerling, assessor. Adres abactiaat: Postbus 3079, 2601 DB Delft, ☎ (015) 256 09 34 (pag. 221).

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam, Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEL • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN